

บทที่ 2

พัฒนาการการเมืองระหว่างประเทศหลังสงครามโลกครั้งที่ 2-ปัจจุบัน

พัฒนาการความสัมพันธ์ต่างประเทศ

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุด สถานการณ์ทางการเมืองโลกได้เข้าสู่ยุคของความไม่ไว้วางใจกัน ประเทศอภิมหาอำนาจสหรัฐอเมริกา กับสหภาพโซเวียตเกิดความขัดแย้งกัน ซึ่งเป็นผลมาจากเรื่องลัทธิหรือความเชื่อทางการเมือง กล่าวคือ สหรัฐอเมริกามีความเชื่อในลัทธิประชาธิปไตย ส่วนสหภาพโซเวียตยึดมั่นในลัทธิคอมมิวนิสต์ ความแตกต่างในด้านความเชื่อทางการเมืองจึงนำมาซึ่งความรู้สึกและความคิดที่ระแวงสงสัยต่อกันว่า แต่ละฝ่ายจะขยายอำนาจเพื่อมุ่งทำลายตน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สหภาพโซเวียตมีความระแวงต่อความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีนิวเคลียร์ที่สหรัฐอเมริกาครอบครองอยู่ ซึ่งในขณะนั้น สหภาพโซเวียตยังไม่สามารถพัฒนาความรู้ทางเทคโนโลยีนิวเคลียร์ จึงไม่สามารถต้านทานการแผ่ขยายอำนาจของสหรัฐอเมริกาได้ ความระแวงสงสัยต่อท่าทีของสหรัฐอเมริกาจึงยิ่งเพิ่มมากขึ้น

จากความสัมพันธ์ของประเทศทั้งสอง จึงเกิดการแบ่งโลกออกเป็น 2 ค่าย คือ ค่ายเสรีประชาธิปไตย ซึ่งมีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำ และ ค่ายคอมมิวนิสต์ ซึ่งมีสหภาพโซเวียตเป็นผู้นำ ทำให้บรรยากาศทางการเมืองระหว่างประเทศมีสภาพตึงเครียด ภาวะการเมืองดังกล่าวนี้ ถูกเรียกว่า ภาวะ “สงครามเย็น”

การดำเนินนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา แนวนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา นับจากภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงปัจจุบัน แบ่งศึกษาได้เป็น 2 ระยะ ได้แก่ ช่วงก่อนทศวรรษที่ 1980 และช่วงหลังทศวรรษที่ 1980

1. **แนวนโยบายภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงทศวรรษที่ 1980** ในช่วงเวลาดังกล่าวนี้อเมริกามีประธานาธิบดีจำนวนทั้งสิ้นถึง 6 คน แต่แนวนโยบายต่างประเทศที่เป็นหลักมีเพียงนโยบายเดียว คือ “การสกัดกั้นการแผ่ขยายของลัทธิคอมมิวนิสต์” ซึ่งความแตกต่างของผู้นำในแต่ละสมัยส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องวิธีปฏิบัติ และความเข้มของนโยบาย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 สมัยแฮร์รี เอส ทรูแมน (Harry S. Truman ค.ศ. 1945-1953) ในสมัยนั้นนโยบายสกัดกั้นการแผ่ขยายของลัทธิคอมมิวนิสต์มีความเข้มสูง ทั้งนี้เพราะได้เกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองของในหลายพื้นที่ ที่สำคัญคือ การที่กองทัพแดงของสหภาพโซเวียตบุกเข้าไปในโปแลนด์

และฮังการี ใน ค.ศ. 1956 และเชโกสโลวะเกีย ใน ค.ศ. 1968 นอกจากนั้น ตุรกี ยังถูก
คุกคาม และดินแดนบางส่วนของอิหร่านถูกยึดครองโดยกองทัพของสหภาพโซเวียต
ผู้นำของสหรัฐอเมริกาจึงเริ่มมีความเชื่อมั่นว่าสหภาพโซเวียตจะขยายลัทธิคอมมิวนิสต์
ไปทั่วโลก เพื่อทำลายระบอบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นความจำเป็นที่
สหรัฐอเมริกาจะต้องดำเนินการหยุดยั้งการดำเนินงานของสหภาพโซเวียต

ด้วยความเชื่อมั่นและศรัทธาในระบอบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย
และด้วยความรู้สึกต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ สหรัฐอเมริกาจึงเป็นผู้นำในการดำเนินการสร้าง
ระบบพันธมิตรที่มีลักษณะเป็นแนวปิดล้อมคอมมิวนิสต์ขึ้น กล่าวคือ ภูมิภาคยุโรปจะมี
องค์การนาโต (NATO) เป็นฐานดำเนินการ ภูมิภาคตะวันออกกลางจะมีองค์การเซ็นต์โต (CENTO)
เป็นฐานดำเนินการ ส่วนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะมีองค์การซีโต (SEATO) เป็นฐานดำเนินการ
และนอกจากนั้น ยังมีฐานทัพเรือของสหรัฐอเมริกาอีกหลายแห่งเป็นหน่วยร่วมปฏิบัติ เพื่อเป็น
การเสริมพลังในการสกัดกั้นคอมมิวนิสต์

1.2 สมัยดไวท์ ดี. ไอเซนเฮอว์ (Dwight D. Eisenhower ค.ศ. 1953-1961) ในยุคนี้นี้
สหรัฐอเมริกาใช้หน่วยงานสืบราชการลับหรือซีไอเอ (CIA) เป็นเครื่องมือในการเข้าแทรกแซง
ฝ่ายตรงกันข้าม และรักษาความมั่นคงของกลุ่มประเทศเสรีประชาธิปไตย พร้อมกันนั้นก็มีการ
พัฒนาความรู้ทางเทคโนโลยีนิวเคลียร์เพิ่มมากขึ้น เพื่อจะนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการกดดัน
ด้านนโยบายต่างประเทศต่อประเทศคอมมิวนิสต์

1.3 สมัยจอห์น เอฟ. เคนเนดี (John F. Kennedy ค.ศ. 1961-1963) ในระยะนี้
มีการเพิ่มขีดความสามารถที่จะรักษาเสถียรภาพในดินแดนต่าง ๆ ทั่วโลกที่คาดว่าจะถูก
คุกคามจากการขยายอิทธิพลของคอมมิวนิสต์ อาทิ สหรัฐอเมริกาได้ส่งกำลังทหารเข้าตั้ง
ในประเทศลาว เขมร และเวียดนาม การเผชิญหน้ากันระหว่างสหรัฐอเมริกากับสหภาพโซเวียต
ระหว่าง ค.ศ. 1961-1963 ที่สำคัญได้แก่ วิกฤตการณ์เบอร์ลิน จนนำไปสู่การสร้างกำแพง
เบอร์ลินใน ค.ศ. 1961 วิกฤตการณ์คิวบา ค.ศ. 1962 เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ทั้งสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตต่างก็เกรงเหตุการณ์ที่ไม่
คาดคิดที่อาจจะทำให้เกิดสงครามใหญ่ได้ ดังนั้น ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1963 รัฐบาลของ
ทั้งสองประเทศได้ตกลงทำการติดตั้งโทรศัพท์สายด่วน (Hotline) เพื่อใช้ติดต่อกันโดยตรง
ระหว่างกรุงมอสโกกับกรุงวอชิงตัน ดี.ซี.

1.4 สมัยลินดอน บี. จอห์นสัน (Lyndon B. Johnson ค.ศ. 1963-1969) ในสมัยนี้
นโยบายหลักของสหรัฐอเมริกายังคงไม่เปลี่ยนแปลง สหรัฐอเมริกาจึงให้ความช่วยเหลือแก่
รัฐบาลของประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย และให้การสนับสนุนแก่ฝ่ายที่ทำการ

ต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ เช่น ให้การสนับสนุนทางทหารอย่างเต็มที่ในสงครามเวียดนาม ในสาธารณรัฐโดมินิกัน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม นโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาในช่วงนี้ จะไม่เสี่ยงต่อการทำสงครามโลก เพราะการทำสงครามโลกหมายถึงการทำสงครามนิวเคลียร์ สหรัฐอเมริกาทราบถึงสมรรถนะความรู้นิวเคลียร์ของสหภาพโซเวียตเป็นอย่างดี จึงทำให้สหรัฐอเมริกาหันมาใช้วิธีรณรงค์ทางการทูตควบคู่ไปกับการผ่อนคลายนโยบายความกดดันทางทหารลงนับตั้งแต่ ค.ศ. 1965 เป็นต้นมา

1.5 สมัยริชาร์ด เอ็ม. นิกสัน และเจอร์ลด์ อาร์. ฟอร์ด (Richard M. Nixon and Gerald R. Ford ค.ศ. 1969-1977) ในช่วงเวลานี้ยุทธศาสตร์การเมืองโลกเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม กล่าวคือ เปลี่ยนจากรูปแบบ 2 ขั้วอำนาจอันได้แก่ สหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียต มาเป็นรูปแบบ 3 ขั้วอำนาจ ซึ่งได้แก่ สหรัฐอเมริกา สหภาพโซเวียตและจีนคอมมิวนิสต์ การดำเนินนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาจึงมีการปรับตัวตามยุทธศาสตร์การเมืองโลกไปด้วย อย่างไรก็ตาม นโยบายหลักของสหรัฐอเมริกาก็ยังคงเดิม แต่ในระดับปฏิบัติการ สหรัฐอเมริกาจะไม่เข้าพัวพันกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ด้วยตนเองเต็มรูปแบบ ดังจะเห็นได้จากการประกาศหลักการนิกสัน (Nixon Doctrine) เมื่อเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1969 ซึ่งมีสาระสำคัญคือ ให้มีการลดบทบาททางทหารของสหรัฐอเมริกา

ในอดีต รัฐบาลสหรัฐอเมริกาจะจัดหาทั้งอาวุธและกำลังทหารให้แก่ฝ่ายต่อต้านคอมมิวนิสต์ เช่น เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศเกาหลีและเวียดนาม มาบัดนี้ สหรัฐอเมริกาจะให้ความช่วยเหลือเฉพาะด้านอาวุธและการเงินเท่านั้น และจะให้กับประเทศที่พร้อมจะหากำลังพลของตนเอง จึงกล่าวโดยทั่วไปได้ว่านโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริการะหว่าง ค.ศ. 1969-1977 เป็นนโยบายลดความตึงเครียด เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในช่วงนี้ เช่น ใน ค.ศ. 1972 ประธานาธิบดีนิกสันเดินทางไปเยือนจีนคอมมิวนิสต์และสหภาพโซเวียต ค.ศ. 1975 สหรัฐอเมริกาถอนทัพออกจากเวียดนามในลักษณะของการพ่ายแพ้ และปล่อยให้สามประเทศอินโดจีนอันได้แก่ประเทศลาว เขมร และเวียดนาม ตกอยู่ในความยึดครองของฝ่ายคอมมิวนิสต์ เป็นต้น

1.6 สมัยจิมมี คาร์เตอร์ (Jimmy Carter ค.ศ. 1977-1981) ช่วงเวลานี้สังคมโลกเริ่มเผชิญกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและความก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยี ได้แก่ ปัญหาพลังงาน ปัญหาประชากร ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาสิทธิมนุษยชน การแพร่ขยายของอาวุธนิวเคลียร์ การพัฒนาการค้า การลงทุน และการโยกย้ายเงินทุนระหว่างประเทศ สำหรับสหรัฐอเมริกายังมีปัญหาเฉพาะตัวอีกคือ สถานะทางยุทธศาสตร์ได้ตกเป็นรองสหภาพโซเวียต เนื่องจากงบประมาณทางทหารลดจำนวนลงเรื่อย ๆ ตั้งแต่ ค.ศ. 1962

นโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาในช่วงสมัยคาร์เตอร์จึงแสดงออกถึงพยายามที่จะคงบทบาทความเป็นผู้นำของโลกในการเปลี่ยนแปลงทางสังคมโลกขณะนั้น กล่าวคือ พยายามที่จะทำให้คนอเมริกันเลิกกลัวคอมมิวนิสต์ และดำเนินนโยบายต่างประเทศที่ยึดมั่นกับค่านิยมอเมริกันที่ว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพส่วนบุคคล

เมื่อเปรียบเทียบกับการดำเนินนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาในช่วงก่อนสมัยคาร์เตอร์ ซึ่งจะมีประเด็นหลักเหมือนกันมาโดยตลอดคือ สกัดกั้นการแผ่ขยายของลัทธิคอมมิวนิสต์ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้นโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกามีความลึบสนและไม่แน่นอน วิกฤตการณ์ทางการเมืองที่ทำหยาการแก้ปัญหาของรัฐบาลคาร์เตอร์ เช่น การสูญเสียอิทธิพลในอิหร่าน สหภาพโซเวียตส่งกองทัพรุกเข้าสู่แอฟกานิสถานในช่วงปลาย ค.ศ. 1979 เป็นต้น

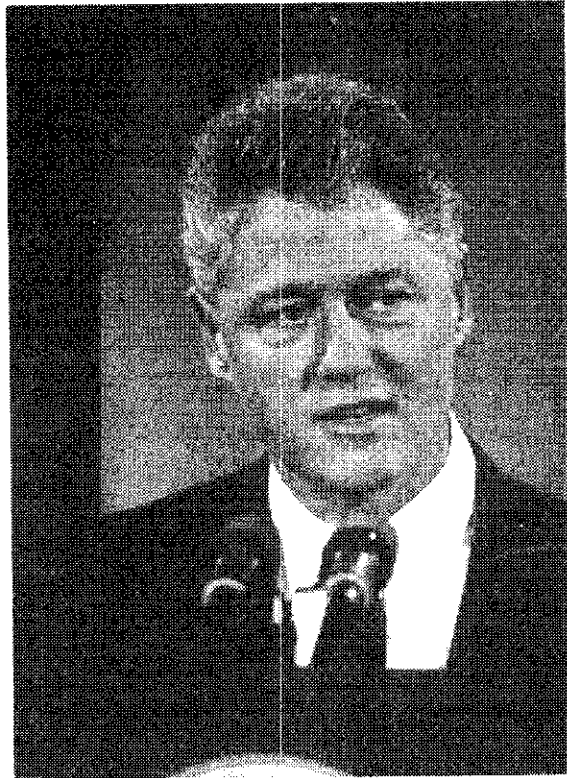
2. แนวนโยบายในช่วงต้นทศวรรษที่ 1980 จนถึงทศวรรษ 1990 ระยะนี้จะเป็นช่วงเปลี่ยนแปลงแนวนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา กล่าวคือ

2.1 สมัยโรนัลด์ เรแกน (Ronald Regan ค.ศ. 1981-1989) นโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาในสมัยเรแกน แสดงถึงความพยายามที่จะทำให้สหรัฐอเมริกากลับมีความเข้มแข็ง โดยมีการเพิ่มงบประมาณทางทหาร ยืนหยัดเผชิญหน้ากับสหภาพโซเวียต ไม่ยอมรับแนวทางการเจรจาจำกัดอาวุธยุทธศาสตร์ที่ดำเนินมาก่อนหน้านี้ และด้วยความเชื่อมั่นว่า สหรัฐอเมริกาจะมีชัยชนะในสงครามนิวเคลียร์ จึงทำให้ช่วงปลายสมัยเรแกนมีการทำความตกลงกับสหภาพโซเวียต ในเรื่องการจำกัดชิปนาอูระยะทำการปานกลาง แต่สหรัฐอเมริกาก็ยังคงไม่ผ่อนปรนในเรื่องโครงการการป้องกันทางยุทธศาสตร์หรือสตาร์วอร์ (Star Wars)

2.2 สมัยจอร์จ บุช (George Bush ค.ศ. 1989-1992) สภาวการณ์โลกยิ่งมีการเปลี่ยนแปลงมากขึ้นในช่วงทศวรรษสุดท้ายของคริสต์ศตวรรษที่ 20 ที่สำคัญคือความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจและการค้ากับประเทศในแถบทวีปเอเชียและหมู่เกาะในมหาสมุทรแปซิฟิก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับญี่ปุ่น ชาติอุตสาหกรรมใหม่ และอาเซียน ทำให้สหรัฐอเมริกาเกิดปัญหาการขาดดุลการค้าอย่างมหาศาลกับประเทศเหล่านั้น รัฐบาลบุชจึงได้ออกมาตรการยับยั้ง อาทิ รััฐบัญญัติการค้า ค.ศ. 1988 ที่สร้างความตึงเครียดให้กับชาติคู่ค้าของสหรัฐอเมริกาแม้กระทั่งชาติคู่ค้าเล็ก ๆ ดังเช่น ประเทศไทย ก็ยังถูกเรียกร้องเรื่องการคุ้มครองสิทธิทางปัญญา โดยนำไปเกี่ยวโยงกับสิทธิพิเศษทางศุลกากรที่รัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้ให้แก่ประเทศไทย เป็นต้น

2.3 สมัยบิล คลินตัน (Bill Clinton ค.ศ. 1992-2001) สหรัฐอเมริกาในช่วงทศวรรษสุดท้ายของคริสต์ศตวรรษที่ 20 เป็นประเทศที่มีอำนาจทางการเมืองสูงสุด และเป็นประเทศที่มีความร่ำรวยมากที่สุด

ช่วงเวลานี้สหรัฐอเมริกาแสดงพลังทั้งทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจระหว่างประเทศไปทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินนโยบายผ่านทางสหประชาชาติ ดังเห็นได้จากกรณีพิพาทระหว่างสหรัฐอเมริกากับอริกเรื่องอาวุธนิวเคลียร์และนำไปสู่สงครามอ่าวในช่วงปลายของทศวรรษ 1990 และวิกฤตการณ์โคโซโว ในปี ค.ศ. 1999

ประธานาธิบดีบิลคลินตัน

การดำเนินนโยบายต่างประเทศของสหภาพโซเวียต แนวนโยบายต่างประเทศของสหภาพโซเวียตนับจากสิ้นสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงปัจจุบันแบ่งศึกษาได้เป็น 2 ระยะ กล่าวคือ

1. **แนวนโยบายภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงต้นทศวรรษที่ 1980** แนวนโยบายต่างประเทศของสหภาพโซเวียตในช่วงเวลาประมาณ 30 ปีนับจากการสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่ 2 มีเพียงประการเดียว คือ “การสร้างความมั่นคงให้ระบอบคอมมิวนิสต์ทั้งภายในประเทศสหภาพโซเวียตและในหมู่ ประเทศบริวาร” ทั้งนี้โดยใช้นโยบายเผชิญหน้ากับสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นประเทศผู้นำค่ายเสรีประชาธิปไตย ทำให้เห็นลักษณะของการแข่งขันระหว่าง 2 ค่ายอย่างแท้จริง

1.1 สมัยโจเซฟ สตาลิน (Joseph Stalin ค.ศ. 1946-1953) ในสมัยนี้ได้มีการดำเนินนโยบายเผชิญหน้ากับสหรัฐอเมริกาอย่างจริงจัง โดยใช้กลยุทธ์ต่าง ๆ เช่น การเพิ่มกำลังทหาร การสะสมอาวุธ การเร่งสร้างอาวุธนิวเคลียร์ การสร้างค่ายของกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์ขึ้นอย่างมั่นคง เป็นต้น

1.2 สมัยผลัดเปลี่ยนผู้นำ (ค.ศ. 1953-1958) ในช่วงเวลานี้สหภาพโซเวียตใช้วิธีการดำเนินนโยบายต่างประเทศโดยวิธีลดการเผชิญหน้าลงบ้าง และยอมรับหลักการ อยู่ร่วมกันโดยสันติ แต่ในขณะเดียวกันก็เร่งคิดค้นและสร้างอาวุธยุทธศาสตร์ขึ้นมาอีก จึงเห็นได้ว่าความรู้ทางเทคโนโลยีนิวเคลียร์ ได้ส่งผลกระทบต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศ อย่างชัดเจน

1.3 สมัยนิกิตา ครุชเชฟ (Nikita Krushchev ค.ศ. 1958-1964) ในช่วงเวลานี้วิธีการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่สำคัญยังคงสืบต่อจากสมัยผลัดเปลี่ยนผู้นำ คือ ใช้นโยบายเผชิญหน้าควบคู่ไปกับการอยู่ร่วมกันและการแข่งขันกันอย่างสันติ

1.4 สมัยผู้นำร่วมเบรชเนฟ-โคซิกิน (Leonid Brezhnev-Alekscl Kosygin ค.ศ. 1964-1980) ยุคนี้การเมืองโลกเปลี่ยนเป็นระบบ 3 ขั้วอำนาจ ในขณะที่สหภาพโซเวียตมีปัญหาอยู่กับจีนคอมมิวนิสต์ วิธีการดำเนินนโยบายต่างประเทศต่อสหรัฐอเมริกาจึงปรับกระบวนการไปบ้าง กล่าวคือ จะไม่นิยมเสี่ยงต่อการเผชิญหน้า แต่จะถือหลักการอยู่ร่วมกันและการแข่งขันกันอย่างสันติ

2. แนวนโยบายในช่วงต้นทศวรรษที่ 1980 จนถึงต้นทศวรรษ 1990 สหภาพโซเวียตเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงแนวนโยบายต่างประเทศตั้งแต่ต้นทศวรรษที่ 1980 และหลังจากนั้น การเปลี่ยนแปลงจะมีการผันผวนอย่างรวดเร็วโดยมีนโยบายปรับปรุงประเทศกลาสนอสท์-เปเรสตรอยกา (Glasnost and Perestroika) ซึ่งเป็นกุญแจแรงให้เกิดการพัฒนาทั้งทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจเป็นตัวปัจจัยหลักนำมาซึ่งการผันแปรเศรษฐกิจและสังคมของสหภาพโซเวียต

2.1 สมัยหลังเบรชเนฟ ค.ศ. 1982-1984 ในช่วงนี้ผู้มีอำนาจสูงสุดในการกำหนดนโยบายต่างประเทศได้มีการเปลี่ยนแปลงถึง 2 ครั้ง ได้แก่ นายยูริ อันโดรปอฟ (Yuri Andropov) และต่อมาเป็นนายคอนสแตนติน เซอร์เนนโก (Konstantin Chernenko) โดยทั่วไปนโยบายต่างประเทศของสหภาพโซเวียตยังคงไม่เปลี่ยนแปลงในแง่ของหลักการ กล่าวคือ ความสัมพันธ์กับค่ายตะวันตกยังคงเย็นชา และยังคงยึดมั่นในอุดมการณ์คอมมิวนิสต์สากล

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพโซเวียตกับจีนคอมมิวนิสต์นั้นเริ่มดีขึ้น จะเห็นได้จากมีผู้นำระดับสูงของจีนคอมมิวนิสต์เดินทางไปเยือนสหภาพโซเวียตเมื่อต้น ค.ศ. 1984 ซึ่งเป็นการเยี่ยมเยือนครั้งแรกในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา

2.2 สมัยมิกฮาอิล กอร์บาชอฟ (Mikhail Gorbachev ค.ศ. 1984-1992) นโยบายต่างประเทศของสหภาพโซเวียตในสมัยนี้มีผลส่วนหนึ่งมาจากนโยบายกลาสนอสต์-เปเรสตรอยกา ซึ่งประกาศใช้เมื่อปี ค.ศ. 1988

กลาสนอสต์ (Glasnost) หมายถึง นโยบายเปิดประเทศให้เป็นประชาธิปไตยมากขึ้น เปเรสตรอยกา (Perestroika) หมายถึง นโยบายปรับระบบเศรษฐกิจให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้น

มิกฮาอิล กอร์บาชอฟ

นโยบายกลาสนอสต์-เปเรสตรอยกาจึงเป็นนโยบายที่มี จุดมุ่งหมายเพื่อการปฏิรูปประเทศ โดยมีขั้นตอน เปิด-ปรับ ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม แต่ทั้งนี้ยังคงไว้ซึ่งรูปแบบสังคมนิยม กล่าวคือ

(1) ทางด้านการเมือง จะมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกระบวนการทางการเมือง บางประการ อาทิ ปรับปรุงวิธีการเลือกตั้ง โดยพรรคคอมมิวนิสต์จะเสนอรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งให้มากขึ้น จนส่งผลให้ประชาชนมีโอกาสในการเลือกผู้แทนได้มากขึ้น เป็นต้น

(2) ทางด้านเศรษฐกิจ จะเปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามามีบทบาทในการประกอบการทางเศรษฐกิจมากขึ้น อาทิ จะเพิ่มจำนวนพื้นที่นาให้เอกชนทำมากขึ้น เป็นต้น

(3) ทางด้านสังคม จะเปิดโอกาสให้ประชาชนได้รับทราบเกี่ยวกับเหตุการณ์ในต่างประเทศมากขึ้น อนุญาตให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นที่ขัดแย้งกับรัฐบาลได้บ้าง เป็นต้น

นโยบายต่างประเทศของสหภาพโซเวียตในระยะนี้ จะให้ความสำคัญต่อการติดต่อและร่วมมือกับประเทศอื่น ๆ มากขึ้น จะลดความเข้มของนโยบายลัทธิคอมมิวนิสต์สากล จะยอมรับการอยู่ร่วมกันกับสังคมอื่น ๆ ที่มีลัทธิความเชื่อที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้น ในช่วงเวลาดังกล่าวนี้นี้ จึงมีการเจรจาแสวงหาความร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาและประเทศในค่ายเสรี ประชาธิปไตยมากขึ้น การควบคุมประเทศในแถบยุโรปตะวันออกของสหภาพโซเวียตจะอ่อนตัวลง สหภาพโซเวียตไม่แทรกแซงต่อขบวนการเรียกร้องความเป็นอิสระของบางประเทศในยุโรปตะวันออก ที่ไม่ต้องการอยู่ภายใต้การบงการของสหภาพโซเวียต และสิ่งที่เกิดขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 1980-1990 คือ มีการล้มล้างอำนาจของรัฐบาลที่เป็นคอมมิวนิสต์ในหลายประเทศ เช่น โปแลนด์ โรมาเนีย เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศของสหภาพโซเวียตในสมัยกอร์บาชอฟ ส่งผลกระทบต่อประเทศไทยด้วยเช่นกัน กล่าวคือ สหภาพโซเวียตได้ลดท่าทีเชิงก้าวร้าวและได้แสดงเจตจำนงที่จะเป็นมิตรมากขึ้น จะเห็นได้จาก เมื่อต้นเดือนมีนาคม ค.ศ. 1990 นายนิโคไล ริซคอฟ (Nikolai Ryzhkov) นายกรัฐมนตรีของสหภาพโซเวียตได้เดินทางมาเยือนประเทศไทย

การดำเนินนโยบายต่างประเทศของสาธารณรัฐประชาชนจีน แนวนโยบายต่างประเทศของสาธารณรัฐประชาชนจีนนับจากปี ค.ศ. 1949 เมื่อจีนแผ่นดินใหญ่ได้เปลี่ยนระบบการเมืองการปกครองเป็นลัทธิคอมมิวนิสต์แล้ว จนถึงปัจจุบัน จะมีลักษณะคล้อยตามการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในประเทศและผูกผันตามการดำเนินนโยบายต่างประเทศของประเทศสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียต การดำเนินนโยบายต่างประเทศของประเทศจีนคอมมิวนิสต์จึงพอแบ่งได้เป็นช่วงเวลาดังนี้

1. **แนวนโยบายระยะ ค.ศ. 1949-1954** ช่วงเวลา 5 ปี ค.ศ. 1949-1954 เป็นระยะเริ่มสร้างอำนาจของรัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์ จีนคอมมิวนิสต์ได้ดำเนินนโยบายกระชับมิตรกับสหภาพโซเวียต กล่าวคือ ประธานเมาเจอตุงเดินทางไปเยือนสหภาพโซเวียตพร้อมกับการลงนามในสนธิสัญญามิตรภาพสามสิบปี สาเหตุสำคัญที่ผลักดันให้จีนคอมมิวนิสต์ต้องดำเนินนโยบายดังกล่าวเพราะ “รัฐบาลคอมมิวนิสต์” ยังไม่มีความมั่นคง ไม่ว่าจะเป็นทางด้านการเมืองหรือเศรษฐกิจ กล่าวคือทางด้านการเมืองระยะ ค.ศ. 1949-1954 เป็นช่วงเวลาที่เพิ่งสิ้นสุดสงครามกลางเมืองกับฝ่ายจีนคณะชาติ กลุ่มผู้นิยมจีนคณะชาติอาจยังมีอยู่ นอกจากนี้ สหรัฐอเมริกายังแสดงจุดยืนที่จะสนับสนุนรัฐบาลประชาธิปไตยของนายเจียงไคเช็คหรือ

ฝ่ายจีนคณะชาติ ความหวาดเกรงว่ารัฐบาลคอมมิวนิสต์จะถูกคุกคามจึงเกิดขึ้น ส่วนทางด้านเศรษฐกิจสาธารณรัฐประชาชนจีนมีสภาพทรุดโทรมทางเศรษฐกิจจนไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้อันเป็นผลมาจากภาวะสงครามกลางเมืองและผลกระทบของสงครามโลกครั้งที่สอง ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ สหภาพโซเวียตได้ให้การช่วยเหลือแก่รัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์เป็นอย่างมาก อาทิ การให้เงินกู้ระยะยาวและมีระยะปลอดหนี้ ตลอดจนได้ส่งผู้เชี่ยวชาญสาขาต่าง ๆ รวมทั้งที่ปรึกษาทางการทหารจำนวนหนึ่งมาให้รัฐบาลจีน ความผูกพันระหว่างจีนคอมมิวนิสต์กับสหภาพโซเวียตจึงมีอย่างแน่นแฟ้นในช่วงนี้

ระยะเริ่มสร้างอำนาจ ค.ศ. 1949-1954 จึงเป็นช่วงเวลาที่รัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์ให้ความสนใจต่อความมั่นคงทางการเมืองภายในประเทศด้วยการเร่งกำจัดผู้ไม่เห็นด้วยกับลัทธิคอมมิวนิสต์ หรือที่เรียก “ผู้ไม่ภักดี” ส่วนด้านความมั่นคงทางการเมืองระหว่างประเทศ จะเป็นการเร่งแพร่ขยายลัทธิคอมมิวนิสต์ไปสู่ประเทศอื่น ๆ โดยเฉพาะในเขตประเทศใกล้เคียงตามหลักการปฏิวัติคอมมิวนิสต์ จึงทำให้เกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองขึ้นในประเทศเกาหลีและเซเชียนโดจิน

2. แนวนโยบายระยะ ค.ศ. 1955-1961 ในช่วงเวลานี้จีนคอมมิวนิสต์ มีความมั่นคงทางการเมืองภายในประเทศแล้ว รัฐบาลจึงให้ความสนใจในการพัฒนาเศรษฐกิจ ปรับปรุงด้านสังคมและวัฒนธรรม เป็นสำคัญ

อย่างไรก็ตาม การดำเนินนโยบายต่างประเทศ ยังไม่เป็นแนวทางเดียวกันตลอดระยะ 6 ปี (ค.ศ. 1955-1961) กล่าวคือ ในช่วง 2 ปีแรก ค.ศ. 1955-1957 รัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์ ใช้นโยบายขยายความร่วมมือ อาทิ ยอมรับความเป็นกลางของประเทศโลกที่สาม ผู้นำโจวเอินไหลเข้าร่วมประชุมกับกลุ่มประเทศอาเซียนในการประชุมที่บันดุงประเทศอินโดนีเซีย เมื่อปี ค.ศ. 1956 เป็นต้น จึงจัดได้ว่าเป็นระยะที่รัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์ดำเนินนโยบายประนีประนอม แต่ในปี ค.ศ. 1957-1961 รัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์ได้ใช้นโยบายแข็งกร้าวอีกครั้งหนึ่ง กลับมาให้ความสำคัญการปฏิวัติคอมมิวนิสต์ จึงให้การสนับสนุนขบวนการคอมมิวนิสต์ในพื้นที่ต่าง ๆ ระยะนี้เองทำให้จีนมีปัญหากับประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ ธิเบต และอินเดีย กล่าวคือ รัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์ได้ส่งทหารเข้าปราบกบฏในธิเบตอย่างรุนแรง องค์กรดาไลลามะ ผู้นำทางศาสนาและการเมืองของธิเบตลี้ภัยไปพำนักที่ประเทศอินเดีย การที่รัฐบาลอินเดียให้ที่พักพิงกับองค์กรดาไลลามะครั้งนี้ได้สร้างความไม่พอใจให้กับรัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์เป็นอย่างมาก ซึ่งความไม่พอใจของจีนคอมมิวนิสต์ที่มีต่ออินเดียนั้นได้พัฒนาจนกลายเป็นกรณีพิพาทพรมแดนในปี ค.ศ. 1962 และต่อมาถึงแม้ว่าวิกฤตการณ์ทางการทหารจะยุติลง แต่กรณีครั้งนั้นก็ได้มีผลทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างจีนคอมมิวนิสต์และอินเดียเสื่อมทรามลงเป็นอย่างมาก

อนึ่ง ระยะเวลา ค.ศ. 1957-1961 อีกเช่นกัน ที่เริ่มปรากฏให้เห็นถึงความขัดแย้งระหว่างผู้นำจีนคอมมิวนิสต์กับผู้นำสหภาพโซเวียต

3. แนวนโยบายระยะ ค.ศ. 1961-1965 ระยะเวลา ค.ศ. 1961-1965 เป็นช่วงเวลาที่ลักษณะการเมืองระหว่างประเทศเป็นรูปแบบ 3 ขั้วอำนาจอย่างเด่นชัด จีนคอมมิวนิสต์ดำเนินนโยบายเป็นอิสระจากสหภาพโซเวียต และนอกจากนั้นยังพร้อมที่จะแข่งขันด้วย ในการเสริมนโยบายดังกล่าวนี้ จีนคอมมิวนิสต์ใช้วิธีการหาความร่วมมือ หรือสร้างพันธมิตรกับกลุ่มประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลายในเอเชีย แอฟริกา และลาตินอเมริกา ทั้งนี้โดยสร้างกระแสความรู้สึกต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยมไปพร้อม ๆ กับการให้ความช่วยเหลือต่อประเทศเหล่านี้ อาทิ ให้ความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจและการเมืองแก่ปากีสถาน อัฟกานิสถาน พม่า ศรีลังกา และให้ความช่วยเหลือทางการทหารแก่เวียดนามเหนือ

นโยบายการแสวงหาแนวร่วมของจีนคอมมิวนิสต์มีเป้าหมายไปสู่กลุ่มประเทศที่พัฒนาทางอุตสาหกรรมด้วย อาทิ กลุ่มประเทศภูมิภาคยุโรปตะวันตก แคนาดา ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ วิธีการที่ใช้กับกลุ่มประเทศที่พัฒนาทางอุตสาหกรรมจะเป็นเรื่องของการติดต่อค้าขาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเทศพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรมดังกล่าวจะขายอุปกรณ์ทางด้านอุตสาหกรรมให้แก่จีน การดำเนินนโยบายสร้างมิตรประเทศเช่นนี้ นอกจากทำให้จีนคอมมิวนิสต์มีมิตรเพิ่มขึ้นแล้วยังได้รับเสียงสนับสนุนให้เข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ ใน ปี ค.ศ. 1965 โดยในที่ประชุมมีประเทศให้เสียงสนับสนุนถึง 47 เสียง มีเสียงคัดค้าน 49 เสียง ส่วนประเทศที่ไม่ออกเสียงมีเพียง 3 ประเทศเท่านั้น

ในปี ค.ศ. 1965 ได้มีการปฏิวัติวัฒนธรรมเกิดขึ้นในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน กระแสทางสังคมเกิดความกดดันขึ้นอีกครั้งหนึ่ง อันได้แก่ เรื่องการต่อสู้ระหว่างชนชั้น ความขัดแย้งอุดมการณ์ทางการเมือง และการใช้ความรุนแรง ระยะเวลาเฝ้าเจอตุง และผู้สนับสนุนที่สำคัญ เช่น นางเจียงชิง และเหยาเหวินหยวนได้ปลุกกระดมนิสิตนักศึกษา ทำการก่อตั้งขบวนการเรดการ์ด (Red Guard) ขึ้น ทำหน้าที่เป็นแนวหน้าในการปฏิวัติสังคมนิยม มีการรณรงค์ต่อต้านและประณามผู้ที่เฝ้าเจอตุงเห็นว่ากำลังมุ่งแนวทางทุนนิยมและลัทธิแก้ (Revisionism)

การดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์ในยุคปฏิวัติวัฒนธรรม จะมีความแข็งกร้าว มีการเข้าแทรกแซง ให้ความช่วยเหลือขบวนการปฏิวัติในประเทศกำลังพัฒนา สนับสนุนการใช้สงครามกองโจร ในช่วงนี้เองที่สงครามเวียดนาม ตลอดจนการสู้รบในพื้นที่อินโดจีนเพิ่มความรุนแรงขึ้น อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจีนคอมมิวนิสต์จะดำเนินนโยบายแข็งกร้าวในช่วงนี้ แต่รัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์ก็ได้ให้ความช่วยเหลือในด้านอาวุธแก่ประเทศที่จีนคอมมิวนิสต์สนับสนุนมากนัก

4. แนวนโยบายระยะ ค.ศ. 1965-1976 นโยบายการปฏิวัติวัฒนธรรมส่งผลเสียหายต่อประเทศจีนคอมมิวนิสต์เองหลายประการทำให้เกิดความไม่สงบทางการเมืองภายในประเทศ การถดถอยทางเศรษฐกิจและภาพพจน์ของประเทศในสายตาของชาวโลกก็ไม่ได้หนักอีกด้วย นโยบายการปฏิวัติวัฒนธรรมจึงถูกละไป ผู้นำจีนคอมมิวนิสต์ก็ได้พยายามสร้างความสงบเรียบร้อย และฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศที่เสียหายในช่วงของการปฏิวัติวัฒนธรรมให้กลับคืนดีขึ้น

ระหว่าง ค.ศ. 1965-1976 ได้มีเหตุการณ์หลายอย่างเกิดขึ้นซึ่งจะมีผลต่อการปรับนโยบายทางการเมืองและการต่างประเทศของจีนคอมมิวนิสต์ กล่าวคือ ในส่วนของค่ายคอมมิวนิสต์ จีนคอมมิวนิสต์เกิดปัญหาข้อพิพาทตามแนวชายแดนกับสหภาพโซเวียต การใช้นโยบายหลักการเบเรสเนฟ (Brezhnev Doctrine) ที่กล่าวถึงการมีสิทธิแทรกแซงของสหภาพโซเวียตต่อประเทศคอมมิวนิสต์อื่น ๆ สำหรับการเปลี่ยนแปลงในค่ายเสรีประชาธิปไตย ได้แก่ การเพิ่มบทบาทของญี่ปุ่นและประเทศในภูมิภาคยุโรปตะวันตก การเมืองระหว่างประเทศได้เปลี่ยนจากรูปแบบ 2 ขั้วอำนาจมาเป็นหลายขั้วอำนาจ (Multi-Polar) เหตุการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยผลักดันให้จีนคอมมิวนิสต์ปรับนโยบายต่างประเทศของตนเอง นโยบายต่างประเทศแบบแข็งกร้าวจึงถูกเลิกไปในที่สุด ดังนั้น ระยะเวลาของทศวรรษที่ 1970 จีนคอมมิวนิสต์ได้กลับมาใช้นโยบายสร้างมิตรประเทศอีกครั้ง ได้เริ่มสร้างความสัมพันธ์ทางการทูตกับแคนาดา ในปี ค.ศ. 1970 ได้เชิญทีมบิงปองของสหรัฐอเมริกาไปเยือนจีน เป็นการเริ่ม "การทูตปิงปอง" จนนำไปสู่การเจรจาลับกับนายคิสซิงเจอร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของสหรัฐ และระหว่างวันที่ 21-28 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1971 ประธานาธิบดีนิกสันได้เดินทางไปเยือนจีนคอมมิวนิสต์อย่างเป็นทางการ และได้มีการออกแถลงการณ์ร่วมมีชื่อว่า แถลงการณ์เซี่ยงไฮ้ (Shanghai Communique) ซึ่งจะเป็นรากฐานของการปรับความสัมพันธ์ของสองประเทศ จีนคอมมิวนิสต์และสหรัฐอเมริกา ให้กลับคืนสู่ระดับปกติในเวลาต่อมา

ค.ศ. 1971 จีนคอมมิวนิสต์ได้เข้ามาเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ หลังจากนั้น ประเทศต่าง ๆ ได้เปิดความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการกับจีนคอมมิวนิสต์ ส่วนประเทศไทยได้เปิดความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์ ในปี ค.ศ. 1975

5. แนวนโยบายระยะ ค.ศ. 1976-1979 ระหว่าง ค.ศ. 1976-1979 เป็นระยะเวลาของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในประเทศครั้งใหญ่ กล่าวคือ นายโจวเินไหล และเม่าเจ๋อตุง ได้สิ้นชีวิตลงในปี ค.ศ. 1976 การสูญสิ้นผู้นำระดับสูงลงในเวลาไล่เลี่ยกันได้นำไปสู่การแย่งชิงอำนาจกันเองในพรรคคอมมิวนิสต์ กลุ่มอำนาจที่ต่อสู้กันคือกลุ่มของนางเจียงชิง ภริยาม้ายของเม่าเจ๋อตุงกับพวก มีชื่อเรียกว่า "แก๊งสี่คน" (Gang of Four) กับกลุ่มของนายหว่าโก๊ะฟง และเติ้งเสี่ยวผิง

นายเติ้ง เสี่ยวผิง

กลุ่มนายหว่าโเก๊ะฟงและเติ้งเสี่ยวผิงเป็นฝ่ายมีชัยในการต่อสู้ทางการเมืองครั้งนี้ รัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์ในยุค “หว่า-เติ้ง” ได้ใช้นโยบายพัฒนาประเทศมีชื่อเรียกว่า “สี่ทันสมัย (Four Modernization)” ได้แก่ การมุ่งพัฒนาด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระบวนการสนับสนุนนโยบายสี่ทันสมัยให้บรรลุผล ผู้นำยุค “หว่า-เติ้ง” ได้ดำเนินการปฏิวัติโครงสร้างทางการเมืองของรัฐบาลกลางและองค์การจัดตั้งต่าง ๆ ของพรรค โดยมีเจตนาลดปริมาณข้าราชการและผู้ปฏิบัติงานในระดับสูงลง 1 ใน 3 สร้างระบบเกษียณอายุเพื่อให้คนรุ่นใหม่ได้ขึ้นมารับช่วงงานต่อไป ทำการปราบปรามคอร์รัปชันอย่างจริงจัง ที่สำคัญได้ประกาศยกเลิกระบบคอมมูน และได้นำระบบสหกรณ์เข้ามาใช้แทน

ด้านการเมืองต่างประเทศของยุคเปลี่ยนผู้นำจะเป็นไปในแนวความคิดของเติ้งเสี่ยวผิง กล่าวคือโดยภาพรวม จีนคอมมิวนิสต์ ดำเนินนโยบายผูกมิตรกับประเทศที่กำลังพัฒนา แต่ก็ยังรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศที่พัฒนาแล้ว ทั้งนี้เป็นผลจากความเชื่อในทฤษฎีสามโลก (Theory of Three World) กล่าวคือ ผู้นำจีนคอมมิวนิสต์มีแนวความคิดว่า ประเทศในโลกแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มหรืออาลเรียกได้ว่า “สามโลก” ดังนี้

โลกที่หนึ่ง ประกอบด้วยประเทศอภิมหาอำนาจ คือสหรัฐอเมริกา กับสหภาพโซเวียต “ที่เป็นประเทศจักรวรรดินิยม” ซึ่งมุ่งแต่จะครอบงำประเทศอื่น ๆ อภิมหาอำนาจทั้งสองประเทศ จึงเป็นศัตรูของประชาชนในโลก

โลกที่สอง ประกอบด้วยกลุ่มประเทศ “จักรวรรดินิยมชั้นรอง” อันได้แก่ ประเทศในภูมิภาคยุโรปตะวันตก แคนาดา ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และอีกบางประเทศในภูมิภาคยุโรปตะวันออก

โลกที่สาม ประกอบด้วยประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย ทั้งที่อยู่ในภูมิภาคเอเชีย แอฟริกา และอเมริกา

ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนจัดอยู่ใน “โลกที่สาม” เช่นกัน ซึ่งตามความคิดของจีนคอมมิวนิสต์ “โลกที่สาม” เป็นกลุ่มประเทศที่มีพลังปฏิวัติ และมีพลังมากพอที่จะกระทำการเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองระหว่างประเทศได้ ทว่าจะเป็นการดีมากขึ้น ถ้ากลุ่มประเทศโลกที่สามสามารถหาแนวร่วมจากประเทศ “โลกที่สอง” ได้

6. แนวนโยบายระยะ ค.ศ.1980-ปัจจุบัน ในทศวรรษที่ 1980 และทศวรรษ 1990 เป็นยุคที่จีนคอมมิวนิสต์ได้รับการยอมรับจากประชาคมโลก ทั้งในฐานะที่เป็นสมาชิกประเทศหนึ่ง และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในฐานะที่เป็นมหาอำนาจประเทศหนึ่งของโลก

การเปลี่ยนแปลงสภาพของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนในสังคมโลกเป็นผลมาจากการพัฒนาภายในประเทศของจีน กล่าวคือ จากนโยบายการปฏิรูปเศรษฐกิจเมื่อปี ค.ศ. 1976 เป็นต้นมา เศรษฐกิจมวลรวมของประเทศเพิ่มขึ้น จีนคอมมิวนิสต์ส่งสินค้าไปขายต่างประเทศมากขึ้น การเติบโตทางเศรษฐกิจเหล่านี้ส่งผลให้จีนคอมมิวนิสต์มีเงินสำรองต่างประเทศเป็นอันดับ 6 ของโลก ทำให้ความหวังของจีนที่จะเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจใหญ่ที่สุดของโลก ในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 21 มีแนวโน้มที่จะเป็นไปได้

การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของจีนคอมมิวนิสต์สร้างความกังวลต่อชาวโลกเช่นกัน ด้วยเกรงว่ารัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์จะใช้ความมั่นคงไปในทางสะสมกำลังอาวุธยุทธศาสตร์ ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อสันติภาพของโลกได้ และเมื่อสหภาพโซเวียตล่มสลายลงในปี ค.ศ. 1991 จีนคอมมิวนิสต์จึงดูเหมือนมีบทบาทมากขึ้น อาจเป็นด้วยเหตุนี้ จีนคอมมิวนิสต์จึงถูกจับตามองจากประเทศมหาอำนาจอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากสหรัฐอเมริกา

ลักษณะความสัมพันธ์ต่างประเทศภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

ลักษณะความสัมพันธ์ต่างประเทศภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงปัจจุบัน แบ่งออกได้เป็น 4 ระยะ กล่าวคือ

1. **ระยะที่ 1 ค.ศ. 1947-1949** ระยะนี้ได้ชื่อว่าเป็นยุคสงครามเย็น สงครามเย็น (Cold War) หมายถึง สภาพความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่มีลักษณะตึงเครียด มีการดำเนินนโยบายเผชิญหน้ากันระหว่างประเทศคอมมิวนิสต์มหาอำนาจ สหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียต แต่ก็ได้มีการประกาศสงคราม หรือ ทำสงครามชนิดที่มีการรบในสนามรบ ภาวะสงครามเย็นอยู่ในช่วงเวลาสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงประมาณทศวรรษที่ 1960

สาเหตุที่ผลักดันให้เกิดภาวะสงครามเย็น

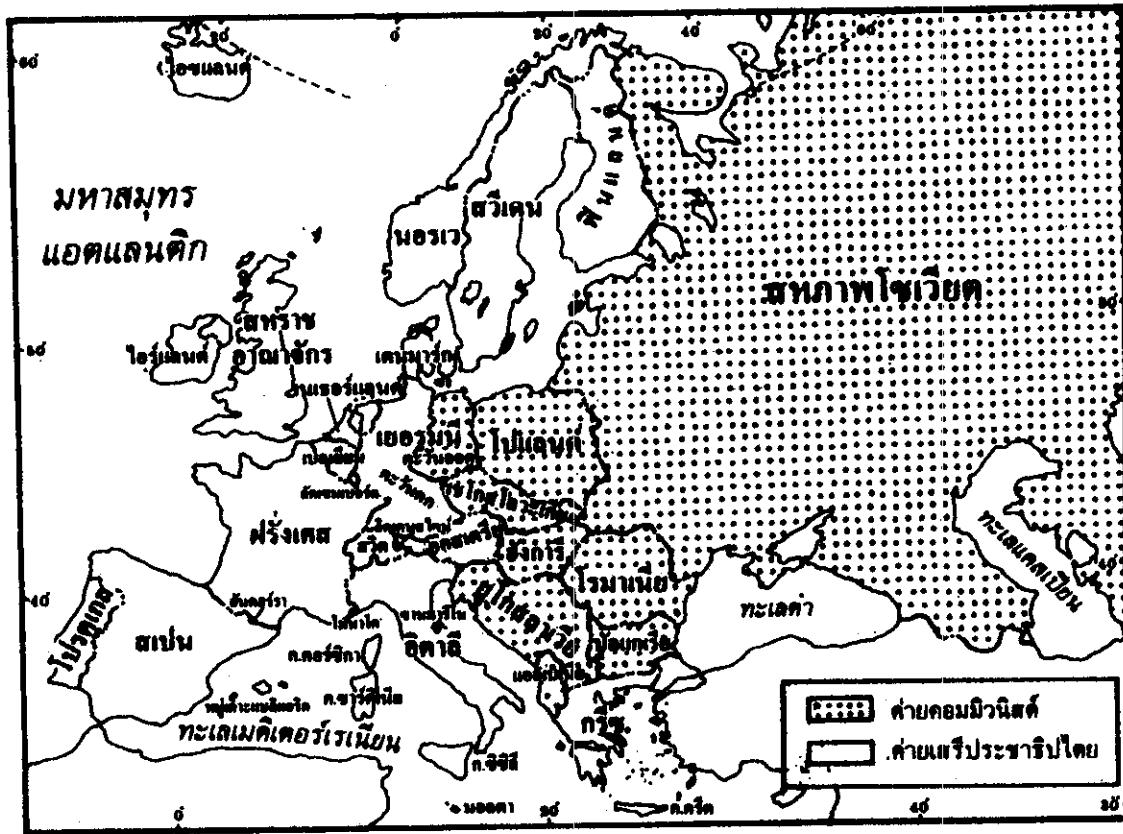
1. เกิดจากความขัดแย้งทางอุดมการณ์ทางการเมืองระหว่างสหรัฐอเมริกากับสหภาพโซเวียต กล่าวคือ สหรัฐอเมริกาเชื้อในระบบการเมืองการปกครองประชาธิปไตย ส่วนสหภาพโซเวียตเชื้อในลัทธิคอมมิวนิสต์

2. เกิดจากการที่ประเทศคอมมิวนิสต์มหาอำนาจทั้งสองดำเนินนโยบายแข่งขันกันเพื่อจะครองความเป็นผู้ยิ่งใหญ่ของโลก

ยุคสงครามเย็นเป็นช่วงเวลาของการต่อสู้ทางการเมือง ระหว่างสหรัฐอเมริกากับสหภาพโซเวียต การต่อสู้จะเน้นเรื่องอุดมการณ์ทางการเมืองเป็นสำคัญ ระหว่างลัทธิประชาธิปไตยกับลัทธิคอมมิวนิสต์ ภูมิภาคยุโรปตะวันออกเป็นเขตวิกฤตในช่วงสงครามเย็นระยะต้น องค์การโคมิเนเทิร์น (Comintern) ของค่ายคอมมิวนิสต์มีบทบาทมาก เมื่อสิ้นระยะที่ 1 ประเทศในทวีปยุโรปจะแบ่งเป็น 2 ค่าย โดยสหภาพโซเวียตประสบผลในการขยายอำนาจเข้าไปในประเทศต่าง ๆ ของยุโรปตะวันออก ซึ่งได้แก่ แอลบาเนีย บัลแกเรีย ฮังการี โปแลนด์ เยอรมนีตะวันออก โรมาเนีย และเชโกสโลวาเกีย จะปกครองประเทศด้วยระบบคอมมิวนิสต์

การขยายอำนาจของประเทศคอมมิวนิสต์มหาอำนาจ โดยสหรัฐอเมริกามีอิทธิพลในเขตยุโรปตะวันตก สหภาพโซเวียตมีอิทธิพลในเขตยุโรปตะวันออก ดูจะเป็นที่พอใจของประเทศผู้นำทั้งสอง กล่าวคือ ฝ่ายตะวันตกพอใจที่สามารถสกัดกั้นมิให้สหภาพโซเวียตขยายเขตอำนาจออกนอกกลุ่มประเทศยุโรปตะวันออก ส่วนสหภาพโซเวียตก็ดูจะพอใจ ที่ยังรักษาประเทศในยุโรปตะวันออกให้อยู่ภายใต้อิทธิพลอยู่ได้ต่อไป

2. **ระยะที่ 2 ค.ศ. 1950-1960** ความสัมพันธ์ต่างประเทศระยะที่ 2 นี้ยังจัดอยู่ในยุคสงครามเย็น สิ่งเปลี่ยนแปลงสำคัญที่เกิดขึ้น ได้แก่ การขึ้นสู่อำนาจของพรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศจีน ระยะนี้ความกดดันทางการเมืองระหว่างประเทศจึงอยู่ในเอเชีย มิใช่ภูมิภาคยุโรปดังเช่นในระยะที่หนึ่ง ทั้งนี้เพราะการขยายอิทธิพลของค่ายคอมมิวนิสต์จะมีจีนคอมมิวนิสต์

แผนภาพแสดงเขตอิทธิพลของประเทศอภิมหาอำนาจ

เป็นหัวหอกสำคัญ ในช่วงทศวรรษที่ 1950 ได้เกิดวิกฤตการณ์ขึ้นหลายแห่งของภูมิภาคเอเชีย อาทิ สงครามเกาหลี สงครามเวียดนาม การขยายอิทธิพลของจีนคอมมิวนิสต์ในธิเบต ตลอดจนมีการส่งสายลับ การให้การสนับสนุนด้านการเงิน และอาวุธยุทโธปกรณ์ เพื่อให้เกิดการก่อกวนด้านการเมือง ในอีกหลายประเทศ ด้วยจุดประสงค์ที่จะขยายอิทธิพลและอุดมการณ์ลัทธิคอมมิวนิสต์

อย่างไรก็ตาม ภาวะสงครามเย็นในภูมิภาคยุโรปยังมีอยู่ ดังจะเห็นได้ว่าภูมิภาคยุโรปมีความไม่สงบเกิดขึ้นในหลายแห่ง กล่าวคือ วิกฤตการณ์ในโปแลนด์และฮังการีเมื่อ ค.ศ. 1956 ในเชโกสโลวะเกีย ค.ศ. 1968 และมีการสร้างกำแพงเบอร์ลินเมื่อ ค.ศ. 1961 ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของการเผชิญหน้าของประเทศอภิมหาอำนาจ หรือการเผชิญหน้าของค่ายการเมืองทั้งสอง และกล่าวโดยสรุปถึงวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นในยุโรปตะวันออกครั้งนี้ ถือได้ว่าเป็นความล้มเหลวในการรักษาอำนาจของสหภาพโซเวียตในภูมิภาคยุโรป

3. **ระยะที่ 3** ประมาณทศวรรษที่ 1960 และระยะนี้ได้ชื่อว่าเป็นระยะของ "การอยู่ร่วมกันโดยสันติ"

“การอยู่ร่วมกันโดยสันติ” (Peaceful Co-existence) เป็นลักษณะความสัมพันธ์ต่างประเทศแบบไม่เผชิญหน้า จะเปิดความสัมพันธ์ฉันมิตรต่อกัน ถึงแม้ว่าอุดมการณ์ทางการเมืองจะยังคงมีความแตกต่างกัน

นโยบาย “การอยู่ร่วมกันโดยสันติ” เป็นนโยบายของประธานาธิบดีนิกิตา ครุสเชฟ (Nikita Khrushchev) ของสหภาพโซเวียต ทั้งนี้ ครุสเชฟมีแนวคิดเบื้องหลังที่ว่า การต่อสู้ระหว่างค่ายทั้งสองที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองต่างกันนี้ สามารถเอาชนะกันได้โดยไม่ต้องใช้กำลัง ดังนั้นนโยบาย “การอยู่ร่วมกันโดยสันติ” จึงจัดเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการต่อสู้ระหว่างค่ายคอมมิวนิสต์กับค่ายเสรีประชาธิปไตย

การปรับกลยุทธ์ทางการทูตของฝ่ายสหภาพโซเวียตในครั้งนี้ สืบเนื่องจากความแตกแยกที่เกิดขึ้นในค่ายคอมมิวนิสต์ ระหว่างสหภาพโซเวียตกับสาธารณรัฐประชาชนจีน หรือจีนคอมมิวนิสต์

4. **ระยะที่ 4** เป็นช่วงเวลาในทศวรรษที่ 1970 จนถึง 1980 ยุคนี้ได้ชื่อว่า “ยุคแห่งการผ่อนคลายความตึงเครียด (Detente)* “การผ่อนคลายความตึงเครียด” หมายถึงสภาพความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ตรงกันข้ามกับสภาพซึ่งเรียกกันโดยทั่วไปว่า “สงครามเย็น” ซึ่งเป็นสภาพความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่มีความตึงเครียด

ยุคแห่งการผ่อนคลายความตึงเครียดเริ่มขึ้นตั้งแต่ทศวรรษที่ 1970 การดำเนินนโยบายต่างประเทศในช่วงนี้ มหาอำนาจมุ่งหวังจะสร้างบรรยากาศที่จะนำไปสู่ความสัมพันธ์ฉันมิตร เป็นการแสดงออกถึงความเต็มใจของบรรดาประเทศต่าง ๆ ที่จะแก้ไขข้อขัดแย้ง ตลอดจนข้อพิพาทต่าง ๆ ด้วยสันติวิธี การให้ความไว้วางใจกัน พร้อมทั้งการเต็มใจที่จะยอมรับรองผลประโยชน์อันชอบธรรมของอีกฝ่ายหนึ่ง ด้วยเหตุนี้ สหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตจึงสามารถเจรจาบรรลุข้อตกลงในหลายเรื่องด้วยกัน กล่าวคือ

1. สัญญาจำกัดจรวดขีปนาวุธ ABM (Anti-Ballistic Missile System)
2. ทำข้อตกลงชั่วคราวเพื่อร่วมมือกันที่จะจำกัดอาวุธเพื่อการรุกราน
3. ทำข้อตกลงเพื่อร่วมมือกันในเรื่องที่จะป้องกันปัญหาสิ่งแวดล้อม
4. ทำข้อตกลงในเรื่องการวิจัยการแพทย์และสาธารณสุข
5. ทำข้อตกลงในเรื่องการค้นคว้าในอวกาศ
6. ทำข้อตกลงในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
7. ทำข้อตกลงที่จะป้องกันการเกิดเหตุในทะเลหลวงและในอากาศเหนือดินแดนทั้งสองประเทศ
8. ทำข้อตกลงตั้งคณะกรรมการการค้าร่วมของสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียต

*นักวิชาการบางท่านได้รวมลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในระยะที่ 3 และระยะที่ 4 ไว้ด้วยกัน

บรรยากาศของความเป็นมิตรและความเข้าใจกัน ระหว่างผู้นำค่ายเสรีประชาธิปไตย กับผู้นำค่ายคอมมิวนิสต์ เห็นได้จากการผลักดันไปเยือนประเทศของอีกฝ่ายหนึ่งของผู้นำทั้งสอง กล่าวคือ ค.ศ. 1972 ประธานาธิบดีนิกสันไปเยือนสหภาพโซเวียตและ ค.ศ. 1973 ประธานาธิบดีเบรสเนฟเดินทางไปเยือนสหรัฐอเมริกา เป็นต้น

สาเหตุสำคัญที่นำไปสู่การใช้นโยบายผ่อนคลายความตึงเครียด

1. เกิดการแตกแยกในกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์ กล่าวคือ ความแตกแยกของจีนคอมมิวนิสต์จากสหภาพโซเวียต การแสดงตัวเป็นคอมมิวนิสต์อิสระของยูโกสลาเวีย ประเทศแอลเบเนียให้การสนับสนุนจีนคอมมิวนิสต์อย่างเปิดเผย เป็นต้น สภาพของความแตกแยกเช่นนี้ ได้ทำให้ความน่ากลัวของค่ายคอมมิวนิสต์ลดน้อยลงในสายตาของฝ่ายตะวันตก ขณะเดียวกันสภาพความแตกแยกดังกล่าว มีผลชักจูงให้สหภาพโซเวียตมีความสนใจจะแสวงหาความสัมพันธ์อันมิตรกับค่ายเสรีประชาธิปไตย

2. ความเจริญก้าวหน้าของอาวุธนิวเคลียร์ กล่าวคือ เทคโนโลยียุคใหม่มีผลให้มีการผลิตอาวุธนิวเคลียร์ที่มีประสิทธิภาพสูงมาก และต่างฝ่ายต่างมีอาวุธนิวเคลียร์ในครอบครองจำนวนหนึ่ง ในระดับที่ว่าถ้าสงครามนิวเคลียร์เกิดขึ้น ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้จะพังทลายลงหมดสิ้น ซึ่งจะไม่มีความเสี่ยงจะมีแต่ผู้แพ้เท่านั้น การใช้นโยบายเผชิญหน้าดังในยุคสงครามเย็น จึงมีความเสี่ยงสูงต่อการเกิดสงคราม การหลีกเลี่ยงการใช้นโยบายเผชิญหน้ากันจึงเกิดขึ้น

การแบ่งโลกเป็นสองค่าย

ผลของสงครามเย็น ที่ประเทศอภิมหาอำนาจของโลกในขณะนั้นดำเนินนโยบายระหว่างประเทศเผชิญหน้ากัน สภาพการเมืองระหว่างประเทศจึงแบ่งออกเป็น 2 ค่าย ได้แก่ ค่ายเสรีประชาธิปไตย มีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำ และค่ายคอมมิวนิสต์มีสหภาพโซเวียตเป็นผู้นำ ในระยะของสงครามเย็นนี้ ภูมิภาคยุโรปถือว่าเป็นภูมิภาคที่มีการดำเนินนโยบายเผชิญหน้ารุนแรงที่สุด

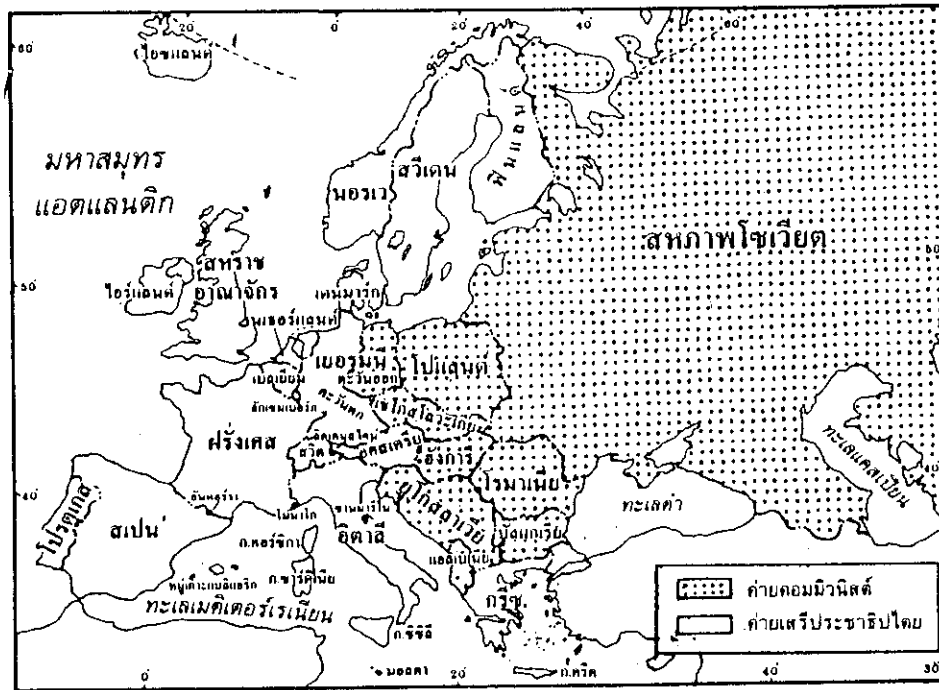
วิธีการที่ถูกนำมาใช้สนองตอบนโยบายเผชิญหน้ากันในยุคของสงครามเย็นประกอบด้วย

1. การเพิ่มอัตรากำลังพล โดยเฉพาะอย่างยิ่งกำลังกองทัพบกในภูมิภาคยุโรปตะวันออก หรือค่ายคอมมิวนิสต์กับภูมิภาคยุโรปตะวันตก หรือค่ายเสรีประชาธิปไตย

2. การเพิ่มอาวุธ อาวุธ เครื่องบินรบ รถถัง ปืนต่อสู้อากาศยาน ตลอดจนอาวุธสงครามที่ทรงประสิทธิภาพรูปแบบต่าง ๆ

3. การเพิ่มอาวุธนิวเคลียร์ สหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตทำการทดลองและสร้างอาวุธนิวเคลียร์หลายชนิด และได้มีการนำอาวุธนิวเคลียร์บางชนิดไปติดตั้งเผชิญหน้ากัน

ในภูมิภาคยุโรปอีกด้วย เช่น จรวดติดหัวรบนิวเคลียร์พิสัยไกล ถูกติดตั้งไว้ทั้งในเขตยุโรป ตะวันออก และยุโรปตะวันตก

แผนภาพแสดงเขตอิทธิพลของประเทศอิมมหาอำนาจ

ดุลแห่งความกลัว (Balance of Terror) ประเทศอิมมหาอำนาจสะสมอาวุธนิวเคลียร์ ในหลายรูปแบบ และมีเป็นจำนวนมาก จนถึงระดับที่กล่าวได้ว่า ถ้ามีการทำสงครามนิวเคลียร์ กันขึ้นจริง อาณาพของอาวุธนิวเคลียร์เหล่านี้จะสามารถทำลายสิ่งมีชีวิตทั้งสิ้นบนโลกได้ ด้วยความรู้ถึงภัยอันตรายนี้ ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอยู่ในสภาพ “ดุลแห่งความกลัว” ซึ่งมีผลให้ประเทศอิมมหาอำนาจไม่กล้าเสี่ยงที่จะทำสงครามนิวเคลียร์กัน และการประลองอำนาจ ถึงถูกเสี่ยงไปแสดงออกในรูปแบบอื่น ๆ เช่น สงครามย่อยในระดับท้องถิ่น

การลดกำลังรบ การเจรจาเพื่อนำไปสู่ “การลดกำลังรบ” จัดได้ว่าเป็นอีกรูปแบบหนึ่ง ของการประสานผลประโยชน์ทางการเมืองระหว่างประเทศ และเป็น การลดการแข่งขันทางการเมืองระหว่างประเทศ ยิ่งกว่านั้น “การลดกำลังรบ” ยังสามารถใช้เป็นเครื่องมือหรือวิธีการ ป้องกันสงครามได้อีกด้วย

การลดกำลังรบ (disarmament) หมายถึง การจำกัดอาวุธในการรบ และจำกัดกำลัง ที่ใช้ในการรบ

การจำกัดอาวุธ หมายถึง การวางมาตรการการใช้อาวุธ ซึ่งได้แก่ ชนิด และจำนวนของอาวุธ

การจำกัดกำลัง หมายถึง การวางมาตรการการใช้จำนวนของกำลังทหาร

ปัจจัยที่นำไปสู่แนวความคิดรวมที่จะทำการจำกัดอาวุธยุทธศาสตร์ คือ การตระหนักถึงภัยอันร้ายแรงของอาวุธปรมาณู และอาวุธนิวเคลียร์ยุคใหม่ อาวุธปรมาณูจะทำลายชีวิตมนุษย์ ทำลายอาคารบ้านเรือน แสงกัมมันตภาพรังสีของอาวุธปรมาณูจะทำให้คนพิการ เป็นสาเหตุของโรคหลายอย่าง เช่น โลหิตเป็นพิษ ทำให้เด็กที่อยู่ในครรภ์มารดากลายเป็นเด็กปัญญาอ่อน และอื่น ๆ ส่วนอาณาภาพของอาวุธนิวเคลียร์นั้นร้ายแรงมากขึ้นไปอีกถึงขนาดที่จะทำลายชีวิตมนุษย์ สิ่งที่มีชีวิตทั้งหลาย ตลอดจนอาคารบ้านเรือนและวัตถุอื่น ๆ ลงได้หมดสิ้น สงครามนิวเคลียร์จะไม่มีผู้แพ้หรือผู้ชนะ ทุกสิ่งจะถูกทำลายไปสิ้น ดังเช่นที่เกิดขึ้นกับประเทศญี่ปุ่นเมื่อระยะปลายของสงครามโลกครั้งที่ 2

ในครั้งนั้น สหรัฐอเมริกาทิ้งระเบิดปรมาณูที่ประเทศญี่ปุ่นรวม 2 ครั้ง

ครั้งที่ 1 ที่ฮิโรชิมา วันที่ 6 สิงหาคม ค.ศ. 1945 (พ.ศ. 2488) โดยใช้เครื่องบิน บี -29 ชื่อ เอนิลา เกย์ ลูกระเบิดชื่อ "ลิตเติล บอย" เมื่อทิ้งระเบิดในครั้งนั้นมีผลให้คนเสียชีวิตทันทีประมาณ 140,000 คน

ครั้งที่ 2 ที่นางาซากิ บนเกาะคิวชู อยู่ทางตอนใต้ของญี่ปุ่นเช่นกัน ลูกระเบิดที่นำมาทิ้งในครั้งนี้ ชื่อ "แฟต แมน" ในครั้งนี้มีผลให้คนเสียชีวิตทันทีประมาณ 70,000 คน

ทางการญี่ปุ่นระบุว่า มีคนญี่ปุ่นในเมืองทั้งสองสิ้นชีวิตด้วยโรคหลายอย่างอันเนื่องมาจากกัมมันตภาพรังสีประมาณ 300,000 คน เมื่อสิ้นเดือนมีนาคม ค.ศ. 1980 กระทรวงสาธารณสุขและสวัสดิการของญี่ปุ่นแถลงว่า จำนวนผู้ประสบเคราะห์กรรมจากลูกระเบิดปรมาณูครั้งนี้มีประมาณ 371,944 คน นอกจากนั้น เด็กที่อยู่ในครรภ์มารดาที่ได้รับรังสีแกมมาเมื่อเกิดมาจะมีศีรษะเล็กลีบและปัญญาอ่อน ด้วยเหตุดังกล่าวเหล่านี้แนวความคิดที่จะดำเนินการจำกัดอาวุธยุทธศาสตร์จึงเป็นรูปร่างขึ้น

ความพยายามเพื่อการจำกัดอาวุธยุทธศาสตร์ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

แนวคิดที่จะทำการจำกัดอาวุธยุทธศาสตร์ที่เกิดขึ้นภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 เริ่มขึ้นนับตั้งแต่เหตุการณ์การทิ้งระเบิดปรมาณูของสหรัฐอเมริกาที่ฮิโรชิมาและนางาซากิ อย่างไรก็ตามในแต่ละช่วงของเวลา ลักษณะของความพยายาม ตลอดจนเป้าหมายสำคัญของการเจรจาเพื่อจำกัดอาวุธยุทธศาสตร์จะมีความแตกต่างกัน พอจำแนกได้ดังนี้ คือ

1. **ทศวรรษที่ 1940** ในช่วงของเวลานี้ สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่มีความก้าวหน้าทางด้านอาวุธนิวเคลียร์มากที่สุด และเป็นผู้ผูกขาดอาวุธร้ายแรงนี้ แต่สหรัฐอเมริกาเองก็ตระหนักว่าความล้าหน้าทางอาวุธนิวเคลียร์ที่ตนมีอยู่นั้นมีอยู่เพียงระยะสั้น ๆ เท่านั้น จึงมีความต้องการจะสกัดกั้นการทัดเทียมของสหภาพโซเวียตต่อสหรัฐอเมริกาให้ช้าลงอีก ใน ค.ศ. 1946 สหรัฐอเมริกาจึงได้เสนอแผนการบาร์ค (The Baruch Plan) ซึ่งเป็นแผนการที่ให้มีการควบคุมพลังปรมาณูระหว่างประเทศ ให้มีการเลิกล้างอาวุธนิวเคลียร์ที่สะสมไว้ ทั้งนี้จะใช้วิธีตรวจตราสอดส่อง พร้อมทั้งวางมาตรการบังคับแก่ผู้ละเมิดข้อห้ามผลิตอาวุธนิวเคลียร์ การวิจัยนิวเคลียร์จะมีจุดมุ่งหมายเฉพาะประโยชน์ทางด้านสันติเท่านั้น ด้วยวิธีการนี้ สหรัฐอเมริกาคาดว่า ถึงจะให้เลิกล้างอาวุธนิวเคลียร์ ตนก็ได้ประมวลความรู้ทางด้านนิวเคลียร์ไว้แล้ว ซึ่งจะเรียกใช้เมื่อใดก็ได้

นอกจากความต้องการจะจำกัดอาวุธยุทธศาสตร์แล้ว สหรัฐอเมริกามีความต้องการจะจำกัดกำลังรบในแง่ของการลดกำลังพลด้วย โดยต้องการจะให้สหภาพโซเวียตทำการลดกำลังทัพปกติลงด้วย ทั้งนี้เพราะปรากฏว่า กำลังกองทัพแดงของสหภาพโซเวียตมีความล้าหน้าสหรัฐอเมริกาอยู่มาก

สหภาพโซเวียตก็เห็นด้วยกับการจำกัดอาวุธนิวเคลียร์ แต่ไม่เห็นด้วยกับระบบตรวจตรา เพราะยังมีความต้องการจะพัฒนาความรู้ทางด้านนิวเคลียร์ให้ทันสหรัฐอเมริกาด้วยเหตุนี้ ในที่สุดแผนการบาร์คจึงตกไป

2. **ทศวรรษที่ 1950** สถานการณ์หลายอย่างเปลี่ยนไปจากเดิมในระยษนี้ ได้มีประเทศอื่นอีกหลายประเทศทำการทดลองอาวุธนิวเคลียร์ จึงมีใช้แต่เพียงสหรัฐอเมริกาเท่านั้นที่มีระเบิดปรมาณู กล่าวคือ เดือนกันยายน ค.ศ. 1949 สหภาพโซเวียตทำการทดลองระเบิดปรมาณูลูกแรกเป็นผลสำเร็จ นับจากปีนี้ไปการแข่งขันผลิตและสั่งสมอาวุธนิวเคลียร์ระหว่างสองอภิมหาอำนาจจึงเริ่มขึ้น และในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1953 สหภาพโซเวียตยังได้ทำการทดลองระเบิดไฮโดรเจนลูกแรก ซึ่งเป็นที่กล่าวกันว่า ลูกระเบิดไฮโดรเจนของสหภาพโซเวียตนั้นมีลักษณะส่งสุเป้าหมายได้ดีกว่าสหรัฐอเมริกา ส่วนสหรัฐอเมริกาพยายามแก้ไขจุดอ่อนดังกล่าวนี้ได้สำเร็จในปี ค.ศ. 1954 แต่ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1956 สหภาพโซเวียตทำการทดลองระเบิดไฮโดรเจนชนิดที่ทั้งจากเครื่องบินได้อีก และในปี ค.ศ. 1957 ประเทศอังกฤษก็ได้ทำการทดลองระเบิดไฮโดรเจนโดยทั้งจากเครื่องบินเช่นกัน

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ในทศวรรษที่ 1950 ความรุนแรงของอาวุธนิวเคลียร์มีมากขึ้นกว่าเดิมจำนวนการผลิตและการสะสมเพิ่มมากขึ้น ทั้งยังมีการกระจายความรู้เรื่องอาวุธนิวเคลียร์อีกด้วย

3. **ทศวรรษที่ 1960** การกระจายความรู้เรื่องอาวุธนิวเคลียร์มีเพิ่มมากขึ้นไปอีกในทศวรรษนี้ กล่าวคือ ค.ศ. 1967 ประเทศจีนได้ทำการทดลองระเบิดไฮโดรเจนทางเครื่องบินและ ค.ศ. 1968 ประเทศฝรั่งเศสก็ทำได้สำเร็จเช่นกัน

ในทศวรรษนี้ การแข่งขันทางสร้างและสั่งสมอาวุธเพิ่มความเข้มข้นมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเภทของอาวุธในเครือยุทธศาสตร์นิวเคลียร์ อันได้แก่ ขีปนาวุธซึ่งเป็นอาวุธในเครือนิวเคลียร์ที่มีกำลังในการทำลายล้างสูงมาก เมื่อถึงปลายทศวรรษนี้ การพัฒนาคุณภาพ ของอาวุธเครือนิวเคลียร์จะมีมากขึ้น กล่าวคือ ค.ศ. 1970 สหรัฐอเมริกาประสบความสำเร็จในการสร้างระเบิดนิวตรอนขึ้นได้และจะมีการติดหัวรบนิวตรอนกับขีปนาวุธในทศวรรษต่อไป

นอกจากที่กล่าวมาแล้ว ระยะเวลาทศวรรษที่ 1960 การแข่งขันกันของสหรัฐอเมริกา กับสหภาพโซเวียตได้ขยายเข้าสู่อวกาศด้วย ค.ศ. 1967 เป็นต้นมา สหภาพโซเวียตได้ส่งดาวเทียมล่าพิฆาต ซึ่งอยู่ในชุดดาวเทียมคอสมอส (Cosmos) ขึ้นสู่อวกาศ ความพิเศษของดาวเทียมล่าพิฆาตอยู่ที่ระบบทำลายตัวเอง เมื่อเข้าใกล้ดาวเทียมเป้าหมายในอวกาศ โดยเมื่อระเบิดตัวเองแล้ว ชิ้นส่วนของดาวเทียมล่าพิฆาตนั้นจะเข้าทำลายดาวเทียมเป้าหมายด้วย นอกจากดาวเทียมล่าพิฆาตแล้ว สหภาพโซเวียตยังได้เริ่มทดลองอาวุธยุทธศาสตร์อีกแบบหนึ่ง คือ ระบบทิ้งระเบิดจากวงโคจรบางส่วนในอวกาศ (A Fractional Orbital Bombardment System ซึ่งย่อว่า FOBS หรือระเบิดอวกาศ หรือ คอสมอส 218) ระเบิดอวกาศชนิดนี้ เมื่อส่งขึ้นไปโคจรในอวกาศเพียงบางส่วนของวงโคจร แล้วจึงจรวดถอยหลังให้ระเบิดอวกาศนี้พุ่งลงสู่เป้าหมายขนาดใหญ่บนพื้นโลก

สำหรับสหรัฐอเมริกามีอาวุธยุทธศาสตร์ที่ร้ายแรงและทรงอำนาจ คือ ขีปนาวุธติดหัวรบนิวเคลียร์ที่กล่าวมาข้างต้น และขีปนาวุธดังกล่าวนี้ จะมีทั้งที่ยิงระยะใกล้และชนิดจรวดขีปนาวุธข้ามทวีปที่มีความแม่นยำสูงอีกด้วย

กล่าวได้ว่า อำนาจของอาวุธเครือนิวเคลียร์ที่พัฒนาในระยะเวลาทศวรรษที่ 1960 นั้นสามารถจะทำลายทุกสิ่งทุกอย่างในโลกได้หมดสิ้น ด้วยเหตุนี้ โลกจึงตกอยู่ในสภาพของสิ่งที่เรียกว่า "ดุลแห่งความสะพรึงกลัว" หรือ "ดุลแห่งความกลัว" (Balance of Terror) จึงเกิดแนวความคิดหาทางป้องกันสงครามนิวเคลียร์ที่อาจเกิดขึ้นได้ ค.ศ. 1963 ผู้นำของสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตจึงตกลงจัดตั้งการติดต่อพิเศษสายตรงระหว่างผู้นำของประเทศทั้งสอง เรียกว่า "สายด่วนพิเศษ (The Hot Line)" เพื่อป้องกันการใช้อาวุธนิวเคลียร์ในการควบคุม โดยมีได้รับมอบอำนาจ หรือ โดยอุบัติเหตุ นอกจากนั้นในปี 1963 นี้ สหรัฐอเมริกา สหภาพโซเวียตและอังกฤษ ยังทำความตกลงร่วมกันเกี่ยวกับการหยุดทดลองอาวุธนิวเคลียร์บนดินในทะเลและในอวกาศ ซึ่งจัดได้ว่าประเทศมหาอำนาจเริ่มตระหนักถึงภัยของอาวุธนิวเคลียร์มากขึ้น

4. **ทศวรรษที่ 1970** การพัฒนาการความรู้ทางนิวเคลียร์ การสร้างและสั่งสมอาวุธนิวเคลียร์ มีอำนาจและปริมาณถึงขีดที่จะทำให้ทำลายทุกสิ่งทุกอย่างในโลกได้แล้วตั้งแต่เมื่อทศวรรษที่ผ่านมา ถึงแม้ว่าในตอนปลายของทศวรรษที่ 1970 ความรู้ทางด้านนิวเคลียร์จะมีเพิ่มมากขึ้นไปอีก อาทิ สหรัฐอเมริกา มีหัวระเบิดนิวตรอน มีขีปนาวุธล่องฟ้า (Cruise Missiles) สหภาพโซเวียตมีเครื่องบินทิ้งระเบิดเร็วกว่าเสียงแบคไฟร์ (Backfire Supersonic Bombers) แต่การได้เปรียบหรือเสียเปรียบจะไม่มีผลอะไรมากนัก ความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับอาวุธยุทธศาสตร์จึงมีแนวโน้มที่ต้องการจะจำกัดหรือลดทอนการสร้างสะสมอาวุธ แต่ในขณะเดียวกันจะหาทางออกของอำนาจไปในทางอื่น เช่น สงครามนอกรูปแบบหรือสงครามกองโจร เป็นต้น การเจรจาจำกัดอาวุธยุทธศาสตร์ที่สำคัญของทศวรรษนี้มี 2 ครั้ง คือในปี ค.ศ. 1972 และ 1979 หรือที่เรียกโดยย่อทั่วไปว่า SALT 1 และ SALT 2 ซึ่งมาจากคำภาษาอังกฤษว่า "Strategic Arms Limitation Talks และ/หรือ Strategic Arms Limitation Treaties"

5. **ทศวรรษที่ 1980** ในระยะนี้การพัฒนาทางด้านอาวุธนิวเคลียร์ของสองประเทศอภิมหาอำนาจของโลกมีดังนี้ สหรัฐอเมริกาได้พัฒนา โครงการสตาร์วอล์สและมีการทดลองแม็กนิวเคลียร์ ส่วนโซเวียตก็ได้ผลิตอาวุธขีปนาวุธนิวเคลียร์พิสัยกลาง หรือขีปนาวุธรัศมีปานกลาง ส่วนประเทศต่าง ๆ ก็ได้พยายามเร่งผลิต อาวุธนิวเคลียร์โดยมุ่งผลิตนิวเคลียร์เพื่อสันติ

สรุปสาระสำคัญของสนธิสัญญาว่าด้วยการจำกัดอาวุธยุทธศาสตร์ ครั้งที่ 1 (SALT 1) ค.ศ. 1972*

1. **เกี่ยวกับระบบจรวดต่อต้านขีปนาวุธ (Anti Ballistic Missile=ABM) ประเทศคู่สัญญา** ต่างจะมีจรวดต่อต้านขีปนาวุธได้ 2 ฐานที่ตั้ง

1.1 ฐานที่ตั้งระบบที่ถือนครหลวงเป็นศูนย์กลาง เป็นบริเวณโดยรอบมีรัศมี 150 กิโลเมตรและภายในบริเวณดังกล่าวนี้ สามารถมีเครื่องยิงจรวดต่อต้านขีปนาวุธได้ไม่เกิน 100 เครื่อง กับจรวดต่อต้านขีปนาวุธได้ไม่เกิน 100 ลูก

1.2 ฐานที่ตั้งระบบที่ถือบริเวณที่มีเครื่องยิงขีปนาวุธข้ามทวีป แบบตั้งในอุโมงค์หรือหลุม (Silo) บริเวณมีรัศมี 150 กิโลเมตร และภายในบริเวณนี้เครื่องยิงจรวดต่อต้านขีปนาวุธได้ไม่เกิน 100 เครื่องกับจรวดต่อต้านขีปนาวุธ ได้ไม่เกิน 100 ลูก

*รายละเอียดของ SALT 1 และ SALT 2 คัดย่อจาก เจลิม อยู่เวียงชัย **เหตุการณ์โลกร่วมสมัย** กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์, ไม่ปรากฏวันที่, หน้า 172-174, 194-196

2. เกี่ยวกับเรดาร์ในระบบจรวดต่อต้านขีปนาวุธ

2.1 สำหรับบริเวณฐานที่ตั้งมีนครหลวงเป็นศูนย์กลาง มีเรดาร์ไม่เกิน 6 สถานี และบริเวณแต่ละสถานีเป็นรูปวงกลม มีเส้นผ่าศูนย์กลางไม่เกิน 3 กิโลเมตร

2.2 สำหรับบริเวณฐานที่ตั้งมีเครื่องยิงขีปนาวุธข้ามทวีปแบบตั้ง ในอุโมงค์นั้น มีเรดาร์ขนาดใหญ่ได้ 2 แห่ง และเรดาร์ชนิดมีแรงความสามารถน้อยกว่าเรดาร์ขนาดเล็กของเรดาร์ขนาดใหญ่ดังกล่าวได้อีกไม่เกิน 18 แห่ง

3. ประเทศคู่สัญญาจะไม่พัฒนา ทดลอง หรือกระจายระบบจรวดต่อต้านขีปนาวุธ (ABM) หรือสิ่งประกอบที่เป็นชนิดมีฐานที่ตั้งทางภาคพื้นทะเล มีฐานที่ตั้งทางภาคพื้นอากาศ มีฐานที่ตั้งทางภาคพื้นอวกาศ หรือมีฐานที่ตั้งเคลื่อนที่ทางภาคพื้นดิน พร้อมกันนั้นจะไม่ทำการโอนระบบจรวดต่อต้านขีปนาวุธหรือสิ่งประกอบที่จำกัดไว้ในสนธิสัญญาให้แก่รัฐอื่น หรือกระจายสิ่งดังกล่าวไปนอกเขตแดนของตน

4. ระบบจรวดต่อต้านขีปนาวุธ หรือสิ่งประกอบที่เกินจำนวน หรือมีที่ตั้งอยู่นอกบริเวณกำหนด หรือตั้งอยู่ในบริเวณที่กำหนดห้ามไว้ให้ทำลายหรือรื้อถอนเสีย ตามวิธีที่ตกลงกันในเวลาเร็วที่สุด การตรวจสอบข้อเท็จจริงใช้วิธีทางเทคนิคของชาติตน แต่ต้องให้สอดคล้องกับหลักการเรื่องนั้นของกฎหมายระหว่างประเทศ โดยอีกฝ่ายหนึ่ง จะเข้ามาแทรกแซงวิธีการตรวจสอบข้อเท็จจริงไม่ได้ นอกจากนี้ ทั้งสองฝ่ายจะไม่ใช้วิธีการใดปิดบังซ่อนเร้นให้เป็นที่ขัดขวางแก่การตรวจสอบข้อเท็จจริง

สัญญาดังกล่าวนี้มีอายุไม่จำกัด แต่จะมีการทบทวนทุก 5 ปี แก้ไขเพิ่มเติมสัญญาได้ คู่สัญญามีสิทธิถอนตัวได้ ทั้งนี้โดยแจ้งให้อีกฝ่ายหนึ่งทราบล่วงหน้า 6 เดือน พร้อมทั้งคำชี้แจงเหตุการ์ณพิเศษและความจำเป็นที่ต้องออกจากการเป็นคู่สัญญา

ความตกลงเฉพาะกาล ว่าด้วยมาตรการบางประการเกี่ยวกับการจำกัดอาวุธยุทธศาสตร์ครั้งที่ 1 (SALT I) ค.ศ. 1972 มีสาระสำคัญดังนี้

1. คู่สัญญาจะไม่สร้างเครื่องยิงขีปนาวุธข้ามทวีป แบบอยู่กับที่บนพื้นดินเพิ่มเติมภายหลังวันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 1972 พร้อมกันนี้ จะไม่ดัดแปลงเครื่องยิงแบบตั้งบนพื้นดินสำหรับขีปนาวุธข้ามทวีปขนาดเล็ก ให้กลายเป็นเครื่องยิงขีปนาวุธข้ามทวีปขนาดใหญ่

2. คู่สัญญาจะตรึงจำนวนของเครื่องยิงขีปนาวุธจากเรือใต้น้ำ กับเรือใต้น้ำทันสมัยติดขีปนาวุธให้เท่ากับจำนวนที่คู่สัญญามีอยู่ และที่อยู่ระหว่างสร้างในวันลงนามความตกลงเฉพาะกาลฯ

ความตกลงเฉพาะกาล ฯ มีอายุให้บังคับ 5 ปี เว้นแต่จะมีความตกลงที่สมบูรณ์กว่ามาแทนที่ก่อนสิ้นเวลากำหนดนั้น

การถอนตัวจากความตกลงเฉพาะกาลสามารถกระทำได้ โดยการใช้อธิปไตยแห่งชาติของประเทศคู่สัญญา ทั้งนี้ตามวิธีการเช่นเดียวกับที่กำหนดไว้ในสนธิสัญญาดังกล่าวมา

รายละเอียดจำนวนอาวุธยุทธศาสตร์ตามความตกลงเฉพาะกาล

สหรัฐอเมริกา อาจมีเครื่องยิงขีปนาวุธบนเรือใต้น้ำ ได้ไม่เกิน 710 เครื่อง เรือใต้น้ำทันสมัยติดขีปนาวุธได้ไม่เกิน 44 ลำ

สหภาพโซเวียต อาจมีเครื่องยิงขีปนาวุธบนเรือใต้น้ำ ได้ไม่เกิน 950 เครื่อง เรือใต้น้ำทันสมัยติดขีปนาวุธได้ไม่เกิน 62 ลำ

สรุปสาระสำคัญของสนธิสัญญาว่าด้วยการจำกัดอาวุธยุทธศาสตร์ 2 (SALT 2) ค.ศ. 1979

1. คู่สัญญาจะจำกัดจำนวนเครื่องยิงขีปนาวุธข้ามทวีป ขีปนาวุธจากเรือใต้น้ำ (SLBM) เครื่องบินทิ้งระเบิดขนาดใหญ่ กับขีปนาวุธจากอากาศสู่พื้นดิน ให้มีเพียง 2,400 ลูก โดยจะทำการรื้อถอน หรือทำลายส่วนที่เกินไปเสียภายในระยะเวลา 3-6 เดือน และจะทำการลดจำนวนรวมทั้งสิ้นลงไปอีกให้เหลือเพียง 2,250 ลูกในระหว่างปี ค.ศ. 1981 (พ.ศ. 2524)

2. จากจำนวนรวมทั้งสิ้นตามข้อ 1 จะมีรายละเอียด ดังนี้ เครื่องยิงขีปนาวุธข้ามทวีปกับขีปนาวุธจากเรือใต้น้ำชนิดติดหัวรบหลายหัว (MIRV) และจำนวนขีปนาวุธจากอากาศสู่พื้นดินกับจำนวนเครื่องบินทิ้งระเบิดขนาดใหญ่ชนิดติดขีปนาวุธล่องฟ้า (Cruise Missiles) ที่มีสมรรถนะระยะไกลเกินกว่า 600 กิโลเมตร (ประมาณ 373 ไมล์) ได้จำนวน 1,320 ลูก และอาจจะมีเครื่องยิงขีปนาวุธข้ามทวีปชนิดติดหัวรบหลายหัว หรือขีปนาวุธจากอากาศสู่พื้นดินไม่เกิน 1,200 ลูก อย่างไรก็ตามในจำนวนรวมนี้ จำนวนเครื่องยิงขีปนาวุธข้ามทวีปติดหัวรบหลายหัวจะต้องมีจำนวนไม่เกิน 820 เครื่อง

3. ขีปนาวุธข้ามทวีป หรือ ขีปนาวุธจากอากาศสู่พื้นดินแต่ละลูกจะติดหัวรบได้ไม่เกิน 10 หัวรบ ขีปนาวุธจากเรือใต้น้ำแต่ละลูกจะติดหัวรบได้ไม่เกิน 14 หัวรบ เครื่องบินทิ้งระเบิดติดขีปนาวุธล่องฟ้าสมรรถนะระยะไกลไม่เกิน 600 กิโลเมตร มีได้จำนวนไม่เกิน 28 ลูก

4. คู่สัญญาจะไม่เริ่มสร้างเครื่องยิงขีปนาวุธข้ามทวีปชนิดอยู่กับที่เพิ่มเติม หรือย้ายที่ตั้งเครื่องยิงขีปนาวุธข้ามทวีปชนิดอยู่กับที่ หรือดัดแปลงเครื่องยิงสำหรับขีปนาวุธข้ามทวีปขนาดเล็กหรือประเภทเก่าให้เป็นเครื่องยิงสำหรับขีปนาวุธข้ามทวีปขนาดใหญ่ หรือขีปนาวุธข้ามทวีปในภายหลัง

5. คู่สัญญาจะไม่ทดลองส่ง หรือกระจายขีปนาวุธข้ามทวีปประเภทใหม่ ยกเว้นขีปนาวุธข้ามทวีปขนาดเล็กประเภทใหม่ ฝ่ายละหนึ่งประเภทและจะไม่เพิ่มจำนวนหัวรบหลายหัวบนขีปนาวุธข้ามทวีปประเภทใด ๆ

6. คู่มือสัญญาจะไม่ทำการพัฒนา ทดลอง กระจายขีปนาวุธข้ามทวีปขนาดใหญ่กว่าที่ได้เคยกระจายไว้ในขณะนั้น เครื่องยิงขีปนาวุธข้ามทวีปขนาดใหญ่เคลื่อนที่ ตลอดจนขีปนาวุธวงโคจรบางส่วน (Fractional Orbital Missiles)

และจะไม่ทดลองส่ง หรือกระจายขีปนาวุธล่องฟ้า (Cruise Missiles) ที่มีสมรรถนะระยะไกลเกินกว่า 600 กิโลเมตร

7. สหภาพโซเวียตจะไม่ผลิต ทดลอง หรือกระจายขีปนาวุธข้ามทวีปขนาดเล็กอาร์เอส 14 (เอส เอส 16)

8. สหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียต จะพิจารณาหาทางทำความตกลงจำกัดอาวุธยุทธศาสตร์ต่อไป ให้ได้ก่อนปี ค.ศ. 1985

9. สนธิสัญญา ฯ นี้ จะมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่แลกเปลี่ยนสัตยาบันสาร และจะใช้บังคับไปจนถึงวันที่ 31 ธันวาคม ค.ศ. 1985 เว้นแต่จะมีความตกลงจำกัดอาวุธยุทธศาสตร์เพิ่มขึ้นมาแทนที่ก่อนหน้าเวลานั้น

(หมายเหตุ ยังไม่มีการให้สัตยาบันต่อสนธิสัญญาจำกัดอาวุธยุทธศาสตร์ 2 (SALT 2))

นอกจาก SALT 1 และ SALT 2 แล้ว ยังมีข้อตกลงอื่น ๆ เกี่ยวกับการจำกัดอาวุธยุทธศาสตร์ในทศวรรษที่ 1970 กล่าวคือ

1. เดือนตุลาคม ค.ศ. 1975 ประธานาธิบดีของฝรั่งเศส และผู้นำของสหภาพโซเวียต ได้ตกลงแสดงความเห็นเรียกร้องให้มีการประชุมลดอาวุธ

2. วันที่ 28 พฤษภาคม ค.ศ. 1975 มีการลงนามระหว่างผู้นำของสหรัฐอเมริกา กับสหภาพโซเวียต ในสนธิสัญญาว่าด้วยการห้ามมิให้มีการทดลองอาวุธนิวเคลียร์ชนิดที่มิใช่หนักเกินกว่า 150 กิโลตัน

3. วันที่ 16 กรกฎาคม ค.ศ. 1975 มีการลงนามระหว่างผู้นำของสหภาพโซเวียต กับฝรั่งเศสในความตกลงเพื่อป้องกันการปล่อยอาวุธนิวเคลียร์โดยอุบัติเหตุ และมีได้รับอนุญาต

4. วันที่ 8 ตุลาคม ค.ศ. 1979 เบลสเนฟ ผู้นำสหภาพโซเวียตได้ขอรับรองให้กลุ่มนาโต้ (NATO) งดเว้นการติดตั้งขีปนาวุธในภาคพื้นยุโรปตะวันตก แต่วันที่ 1 ธันวาคม ปีเดียวกันนี้ ภาคนาโต้ได้อนุมัติเป็นเอกฉันท์ให้มีการติดตั้งขีปนาวุธในภาคพื้นยุโรป ทั้งนี้เพื่อถ่วงดุลการเพิ่มกำลังอาวุธและทหารของประเทศกลุ่มกติกาสัญญาวอร์ซอ*

* นาโต้จะทำการติดตั้งขีปนาวุธเพอร์ซิง 2 (Pershing 2) ซึ่งเป็นขีปนาวุธข้ามทวีปพิสัยปานกลางในเขตประเทศยุโรปตะวันตก อานุภาพของขีปนาวุธชนิดนี้ สามารถโจมตีเป้าหมายในสหภาพโซเวียตได้ไกลถึงแม่น้ำโวลกา สหรัฐอเมริกาและกลุ่มนาโต้ไม่ยินยอมตามคำขอของสหภาพโซเวียต ได้มีการดำเนินการติดตั้งเพอร์ซิง 2 ในปลายปี ค.ศ. 1983 ซึ่งเหตุการณ์นี้ ได้มีผลให้สหภาพโซเวียตปฏิเสธที่จะเข้าร่วมการประชุมการลดกำลังรบทุกประเภท

ความเคลื่อนไหวเพื่อการจำกัดอาวุธยุทธศาสตร์ระยะต้นของทศวรรษที่ 1980

วันที่ 16 มีนาคม ค.ศ. 1982 เบลสเนฟประกาศว่าสหภาพโซเวียตจะไม่ติดตั้งขีปนาวุธ SS-20 ในเขตยุโรป ปลายปี ค.ศ. 1983 ประธานาธิบดีอันโตรอปอฟของสหภาพโซเวียตได้เสนอลดความตึงเครียดทางทหารและจำกัดอาวุธยุทธศาสตร์ในเขตทวีปยุโรป โดยสหภาพโซเวียตเสนอจะถอนขีปนาวุธนิวเคลียร์พิสัยกลางจำนวนหนึ่ง อันประกอบด้วยจรวดติดหัวรบนิวเคลียร์แบบ SS-20 ออกจากเขตทวีปยุโรปให้เหลืออยู่เท่ากับจำนวนขีปนาวุธนิวเคลียร์พิสัยกลางที่อังกฤษกับฝรั่งเศสมีอยู่ แต่มีข้อแม้ว่า องค์การนาโต้จะต้องไม่นำขีปนาวุธนิวเคลียร์แบบ ครุสและเพอร์ซิง-2 ของสหรัฐอเมริกาไปติดตั้งในยุโรปมุ่งเป้าสู่สหภาพโซเวียต สหรัฐอเมริกาได้ปฏิเสธข้อเสนอของสหภาพโซเวียต ด้วยเหตุผลว่าสหภาพโซเวียตไม่ยอมแจ้งรายละเอียด ของการรื้อถอนขีปนาวุธ จึงปรากฏว่า ในต้นปี ค.ศ. 1984 ดูเหมือนว่าความเคลื่อนไหว ในการจำกัดอาวุธยุทธศาสตร์ ได้ล้มเหลวโดยสิ้นเชิง

กลุ่มนาโต้ได้ดำเนินการติดตั้งขีปนาวุธครุสและเพอร์ซิง 2 ในประเทศสมาชิกเป็นระยะ ๆ นับจากปลายปี ค.ศ. 1983 เป็นต้นมา แต่การดำเนินการติดตั้งขีปนาวุธดังกล่าวได้รับการประท้วงจากประชาชนในประเทศเหล่านั้นเสมอ ทั้งนี้เพราะความเกรงภัยจากกัมมันตภาพรังสี อย่างไรก็ตาม รัฐบาลของประเทศสังคมนิยมได้ก็มิได้หยุดยั้งโครงการเดิม

ปลายปี ค.ศ. 1984 สหภาพโซเวียตซึ่งได้เคยปฏิเสธที่จะเข้าร่วมประชุมการลดกำลังรบได้เปลี่ยนท่าทีความแข็งกร้าวลง รัฐมนตรีต่างประเทศโกรมโกได้แถลงข่าวถึงเจตจำนงของสหภาพโซเวียตที่จะเจรจาเรื่องการจำกัดอาวุธยุทธศาสตร์หรือลดกำลังรบ ครึ่งนี้ สหภาพโซเวียตเสนอให้มีการพบปะกันระหว่างสหรัฐอเมริกากับสหภาพโซเวียต โดยปราศจากข้อเรียกร้องหรือเงื่อนไขใด ๆ ดังที่เคยประท้วงและเดินออกจากที่ประชุมการลดกำลังรบเมื่อต้นปี ค.ศ. 1984 วันนัดหมายที่รัฐมนตรีต่างประเทศ ของประเทศอภิมหาอำนาจจะเจรจาดังกันคือ วันที่ 7-8 มกราคม ค.ศ. 1985 แต่ก็ไม่ประสบผลสำเร็จ

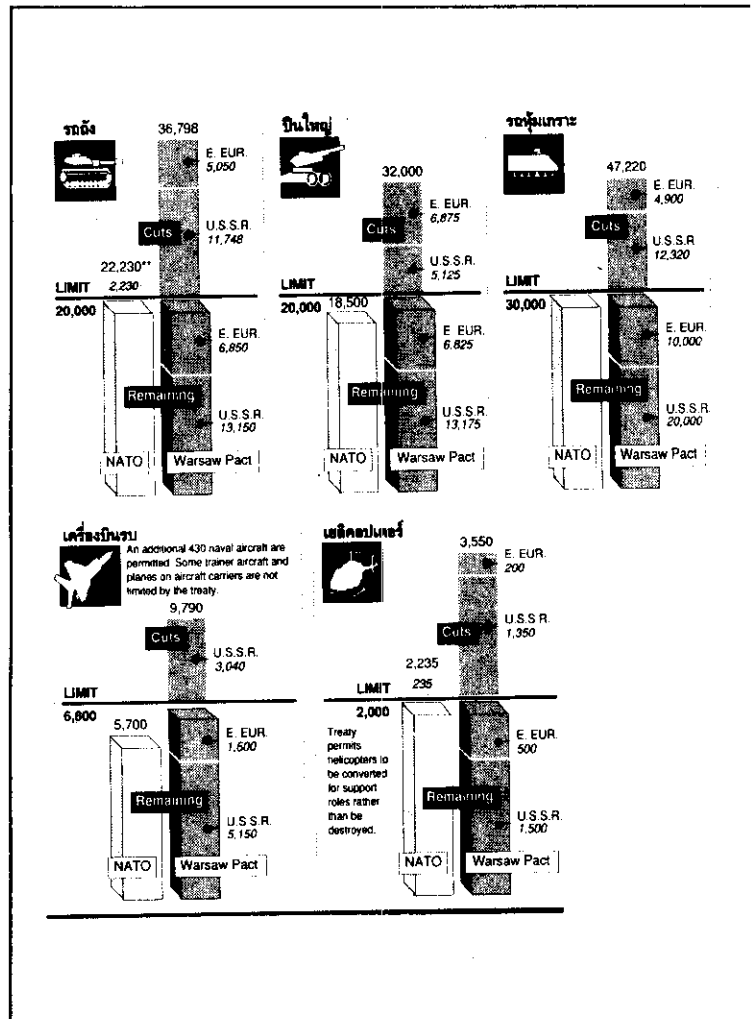
ต่อมากลางปี ค.ศ. 1986 นายมิกฮาอิล กอร์บาชอฟ ผู้นำโซเวียตได้ประกาศระงับการทดลองอาวุธนิวเคลียร์ของโซเวียต และเรียกร้องให้สหรัฐอเมริกายุติการทดลองอาวุธนิวเคลียร์ทั้งหมด ซึ่งทางสหรัฐอเมริกาก็ปฏิเสธ โดยประกาศว่าจะไม่เคารพสนธิสัญญาจำกัดอาวุธยุทธศาสตร์ฉบับที่ 2 (SALT 2) อีกต่อไป เมื่อ 25 พฤษภาคม ค.ศ. 1986 โดยสหรัฐอเมริกาได้นำเครื่องบินทิ้งระเบิดที่ติดตั้งจรวดครุสเข้าประจำการเพิ่มขึ้น เป็นการฉีกสนธิสัญญาจำกัดอาวุธยุทธศาสตร์ 2 (SALT 2) อย่างเป็นทางการเมื่อ 28 พฤศจิกายน ค.ศ. 1986

การเจรจาลดอาวุธในยุโรป ปลายปี ค.ศ. 1989 ถึงปลายปี ค.ศ. 1990 ผู้นำประเทศอภิมหาอำนาจ สหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียต พร้อมด้วยประเทศพันธมิตรทั้งสองอีกจำนวน 32 ประเทศ ได้มีการเจรจาเพื่อลดอาวุธในภูมิภาคยุโรป ซึ่งตามข้อตกลงครั้งนี้จะมีการลดอาวุธครั้งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์ ความหวาดกลัวว่าจะเกิดสงครามสายฟ้าแลบขึ้นในยุโรปก็คงจะหมดลง

รายชื่อประเทศที่เข้าร่วมประชุมจำนวน 34 ประเทศ มีดังนี้

1. แคนาดา 2. อิตาลี 3. มอลตา 4. สหรัฐอเมริกา 5. เดนมาร์ก 6. สหภาพโซเวียต
7. เชโกสโลวะเกีย 8. สวิตเซอร์แลนด์ 9. โปรตุเกส 10. อังกฤษ 11. สวีเดน 12. เนเธอร์แลนด์
13. วาติกัน 14. ตุรกี 15. เยอรมนี 16. โปแลนด์ 17. ฮังการี 18. ยูโกสลาเวีย 19. สเปน
20. เบลเยียม 21. ไอร์แลนด์ 22. ออสเตรีย 23. ไซปรัส 24. กรีซ 25. ไอร์แลนด์ 26. ฝรั่งเศส
27. โรมานี 28. ซานมารีโน 29. นอร์เวย์ 30. ฟินแลนด์ 31. โมนาโก 32. ลักเซมเบิร์ก
33. ลิกเตนสไตน์ 34. บัลแกเรีย

แผนภาพแสดงสัดส่วนการลดอาวุธ

ที่มา : สมาคมควบคุมอาวุธยุทธศาสตร์

การประชุมลดอาวุธระหว่างประธานาธิบดีจอร์จ บุช กับประธานาธิบดีมิคาอิล กอร์บาชอฟ วันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2534 (ค.ศ. 1991) (START : Strategic Arms Reduction Treaty) มีสาระสำคัญ คือ

1. กล่าวโดยส่วนรวม อาวุธยุทธศาสตร์ของสหรัฐอเมริกา จะลดลงจากเดิมประมาณ 25 เปอร์เซ็นต์ และของสหภาพโซเวียต จะลดลงจากเดิมประมาณ 35 เปอร์เซ็นต์ หมายความว่า สหรัฐอเมริกา จะลดจำนวนหัวรบนิวเคลียร์ จาก 12,000 เหลือ 9,000 หัวรบ และสหภาพโซเวียต จะลดจำนวนหัวรบนิวเคลียร์ของตนจาก 11,000 เหลือ 7,000 หัวรบ จำนวนลดดังกล่าวนี้ มีระบุในรายละเอียดขั้นปลีกย่อยว่าจะลดหัวรบที่จะยิงจากอาวุธที่ติดตั้งบนพื้นดิน หรือจากเรือดำน้ำ หรือจากเครื่องบินทิ้งระเบิดขนาดใหญ่ ในจำนวนใดบ้าง

2. เพื่อให้การลดอาวุธดังกล่าวมีประสิทธิภาพสูงสุด ทั้งสองฝ่ายได้ตกลงที่จะให้มีมาตรการตรวจสอบ (VERIFICATION MEASURES) โดยไม่จำเป็นต้องแจ้งให้ทราบล่วงหน้าก่อน เป็นเวลานาน และยังยินยอมให้มีการติดตามความเคลื่อนไหวในการผลิตอาวุธยุทธศาสตร์ของ แต่ละฝ่ายอย่างต่อเนื่อง

3. จะไม่มีการส่งผ่านอาวุธยุทธศาสตร์ จาก 2 อภิมาหาอำนาจไปยังประเทศที่สาม แต่จะไม่มีการตรวจสอบในประเทศที่สาม (ทั้งนี้ไม่รวมถึงการส่งผ่านอาวุธยุทธศาสตร์จากสหรัฐอเมริกา ไปยังอังกฤษ ซึ่งเป็นข้อตกลงที่มีอยู่แล้ว)

4. การลดอาวุธในครั้งนี้ ไม่รวมถึงการลดจำนวนจรวดร่อนที่ยิงจากเรือดำน้ำ (SEA-LAUNCHED CRUISE MISSILES-SLCM'S) เพราะมาตรการการตรวจสอบอาวุธดังกล่าวกระทำ ได้ยากมาก

5. มหาอำนาจแต่ละฝ่ายจะต้องประกาศแต่ละปีว่าจะมีการวางกำลัง (DEPLOY) จรวดร่อนระยะไกลที่ยิงจากเรือดำน้ำ เพิ่มขึ้นใน 5 ปีข้างหน้าในจำนวนเท่าใด แต่ทั้งนี้ทั้งสองฝ่าย จะไม่วางกำลังจรวดร่อนระยะไกลจากเรือดำน้ำ เกินกว่าจำนวน 880

6. สนธิสัญญาฉบับนี้มีอายุ 15 ปี สามารถต่ออายุได้ทุก ๆ 5 ปี

จากทัศนะต่าง ๆ ของผู้สังเกตการณ์ใกล้ชิดในเรื่องอาวุธยุทธศาสตร์ ได้ให้ความ เห็นว่า ผลดีทางยุทธศาสตร์โดยตรงจากสนธิสัญญาฉบับนี้ มีดังนี้

1. อำนาจการทำลายล้างอย่างมหากาลของขุมนิวเคลียร์ของมหาอำนาจทั้งสองฝ่าย ถูกลดลงประมาณ 1 ใน 3 จริงอยู่ อาวุธจำนวนที่เหลือยังคงมีมากพอสำหรับการทำลายล้างโลก ครั้งแล้วครั้งเล่าจนเกินพอ แต่อย่างไรก็ตาม อาวุธดังกล่าวนั้น ไม่ว่าจะถูกลดลงมากน้อยเพียงใด ก็ตาม ก็นับว่าเป็นผลดีต่อความปลอดภัยของมนุษยชาติทั้งสิ้น

2. ตามมาตรการที่ตกลงกันนี้ ฝ่ายสหภาพโซเวียตจำเป็นต้องลดจำนวนจรวดขนาดใหญ่ที่สุด และมีประสิทธิภาพมากที่สุดที่มีอยู่คือ SS-18 ลงประมาณ 50 เปอร์เซนต์ คือ จากจำนวน 308 เหลือ 154 และจะไม่สามารถสร้างอาวุธหนักขนาดนี้เพิ่มขึ้นได้อีกในอนาคต ส่วนสหรัฐอเมริกา นั้น ไม่มีจรวดในระดับสมรรถนะเช่นนั้นจึงเป็นผลดีต่อฝ่ายสหรัฐอเมริกาอย่างยิ่ง

3. ตามข้อตกลงปลีกย่อย จะมีมาตรการตรวจสอบอาวุธของแต่ละฝ่ายมากถึง 12 วิธีการ โดยแจ้งให้ทราบเพียงแค่ 16 ชั่วโมงล่วงหน้าเท่านั้น ซึ่งจะช่วยให้การตรวจสอบได้ความจริงแน่ชัดกว่าเดิม

4. แม้จะไม่มีมาตรการตรวจสอบจรวดร่อนระยะไกลยิงจากเรือดำน้ำ แต่ก็สามารถตกลงในหลักการได้ว่า แต่ละฝ่ายจะไม่วางกำลังมากกว่าจำนวน 880 ลูก

เหตุผลที่ทำให้แนวโน้มของการแข่งขันด้านสร้างเสริมอาวุธลดลง

1. **แรงกดดันทางด้านงบประมาณ** ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากที่อาวุธนิวเคลียร์ประเภทต่างๆ นั้นมีราคาค่าใช้จ่ายสูงมาก รัฐบาลของสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตต่างทุ่มเทงบประมาณด้านนี้มามาก จนมองข้ามความสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศโดยรวม ในที่สุดเมื่อเผชิญหน้ากับความตกต่ำของแผนพัฒนาภายในประเทศ จึงจำเป็นต้องตัดงบประมาณทางด้านเสริมสร้างอาวุธลง

2. **ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี** ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1960 มา ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมีสูงมาก ถึงขนาดที่อาวุธนิวเคลียร์เหล่านั้นจะทำลายโลกลงได้ จึงทำให้เกิดความกลัว ต้องการหลีกเลี่ยงสงคราม และสำหรับแนวคิดใหม่ซึ่งได้จากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีก็คือ ต่างมีอาวุธร้ายแรงอยู่ในครอบครอง ไม่มีประเทศใดจะคุกคามประเทศตนเอง จึงเกิดมีความมั่นใจ มีเสถียรภาพ ฉะนั้นจึงยินดีจะเจรจาจำกัดอาวุธยุทธศาสตร์

3. **การเรียนรู้เพื่ออยู่ร่วมกัน** ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมีผลในทางสันติเช่นกัน การคมนาคมการติดต่อทำได้รวดเร็ว โลกแคบลง มีการแลกเปลี่ยนทางด้านเศรษฐกิจกันมากขึ้น มีการแลกเปลี่ยนความรู้ทางวิทยาศาสตร์ อวกาศ และเทคโนโลยีแบบต่างๆ ด้วยเหตุนี้ความเข้าใจกันจึงเกิดขึ้น

การเมืองระบบ 1 ชั่วโมง : การล่มสลายของสหภาพโซเวียต

สัญญาณการล่มสลายของสหภาพโซเวียตเกิดขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 1991 เมื่อเกิดการปฏิวัติสายฟ้าแลบขึ้น กล่าวคือ ภายหลังจากประธานาธิบดีกอร์บาชอฟได้นำนโยบายกลาสโนสต์-เปเรสตรอยกาเข้ามาใช้ปรับเปลี่ยนนโยบายทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ตลอดจนนโยบายต่างประเทศแล้ว ประชาชนภายในสหภาพโซเวียตเองและในประเทศค่ายคอมมิวนิสต์อื่น ๆ ได้เรียกร้องให้มีการปฏิรูปประเทศในแนวทางเสรีนิยมให้มากขึ้น ทั้งนี้เป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงแนวความเชื่อจากลัทธิคอมมิวนิสต์มาเป็นลัทธิเสรีนิยม แต่อย่างที่ไม่คาดคิด ได้เกิดการปฏิวัติขึ้นในสหภาพโซเวียตระหว่างวันที่ 19 - 22 สิงหาคม ค.ศ. 1991 มีชื่อเรียกว่า "ปฏิวัติสายฟ้าแลบ" โดยกลุ่มคอมมิวนิสต์และกลุ่มอนุรักษ์นิยมซึ่งไม่พอใจต่อการเปลี่ยนแปลงของกระแสสังคมดังกล่าว จุดมุ่งหมายของการปฏิวัติคือการล้มอำนาจของกอร์บาชอฟ ผู้เป็นเจ้าของนโยบายกลาสโนสต์-เปเรสตรอยกา การปฏิวัติประสบกับความล้มเหลว แต่ได้ส่งผลให้อำนาจรัฐบาลกลางสั้นคลอน คุกคามการคงอยู่ของสาธารณรัฐสังคมนิยมโซเวียต

การล่มสลายของสหภาพโซเวียตปรากฏชัดเจนในต้นปี ค.ศ. 1991 และพัฒนาการต่อมาจนถึงบทสุดท้ายในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1991 สรุปเหตุการณ์การนำไปสู่การล่มสลายได้ดังนี้

1. ก่อนปี ค.ศ. 1991 สหภาพโซเวียตประกอบด้วยสาธารณรัฐจำนวน 15 สาธารณรัฐ คือ รัสเซีย ไบโลรัสเซีย (Byelorussia) เคอร์กีเซีย (Kirghizia) โมลดาเวีย (Moldovia) ทัดชีกิสถาน (Tadchikistan) เทอร์กเมเนีย (Turkmenia) ยูเครน (Ukraine) จอร์เจีย (Georgia) อาเซอร์ไบจาน (Azerbaijan) อาร์มาเนีย (Armenia) คาซัคสถาน (Kazakhtan) อุซเบกิสถาน (Uzbekistan) เอสโตเนีย (Estonia) แลตเวีย (Latvia) และลิทัวเนีย (Lithuania) ในช่วงปี ค.ศ. 1991 ได้มีการเคลื่อนไหวเรียกร้องที่จะเป็นอิสระหรือขอมีสิทธิในการปกครองตนเองมากขึ้น

2. 31 สิงหาคม ค.ศ. 1991 สาธารณรัฐเอสโตเนีย แลตเวีย และลิทัวเนียได้ประกาศแยกตัวเป็นอิสระไม่รวมอยู่กับสหภาพโซเวียตอีกต่อไป และในวันที่ 2 กันยายนปีเดียวกัน สหรัฐอเมริกาได้ประกาศให้การรับรองอย่างเป็นทางการ จากนี้ไปกล่าวได้สภาพของการล่มสลายของสหภาพโซเวียตได้เริ่มต้นขึ้น

3. วันที่ 8 ธันวาคม 1991 ผู้นำของสาธารณรัฐรัสเซีย ยูเครน และไบโลรัสเซีย ได้เจรจากันเคลื่อนไหวเพื่อจัดตั้งเครือรัฐเอกราช (Commonwealth of independent States หรือ CIS) อย่างไรก็ดีตาม ประธานาธิบดีมีคาอิล กอร์บาชอฟ ผู้นำของสหภาพโซเวียต ไม่ยอมรับแนวความคิดดังกล่าวนี้

4. วันที่ 13 ธันวาคม ค.ศ. 1991 ผู้นำของสาธารณรัฐ 5 แห่ง คือ คาซัคสถาน เคอร์กีเซีย ทัดชีกิสถาน เทอร์กเมเนีย และอุซเบกิสถาน ได้ประกาศเข้าร่วมอยู่ในเครือรัฐเอกราชที่ตั้งขึ้นใหม่

5. วันที่ 17 ธันวาคม ค.ศ. 1991 ประธานาธิบดีบอริส เยลต์ซิน ผู้นำของสาธารณรัฐรัสเซีย ซึ่งเป็นรัฐที่ใหญ่ที่สุดในเครือรัฐเอกราชได้เจรจากับประธานาธิบดีกอร์บาชอฟให้ยอมรับการสลายตัวของสหภาพโซเวียต และกอร์บาชอฟได้ยอมรับ หลังจากนั้นได้ประกาศลาออกจากตำแหน่งประธานาธิบดี สหภาพโซเวียตจึงสลายตัวลง

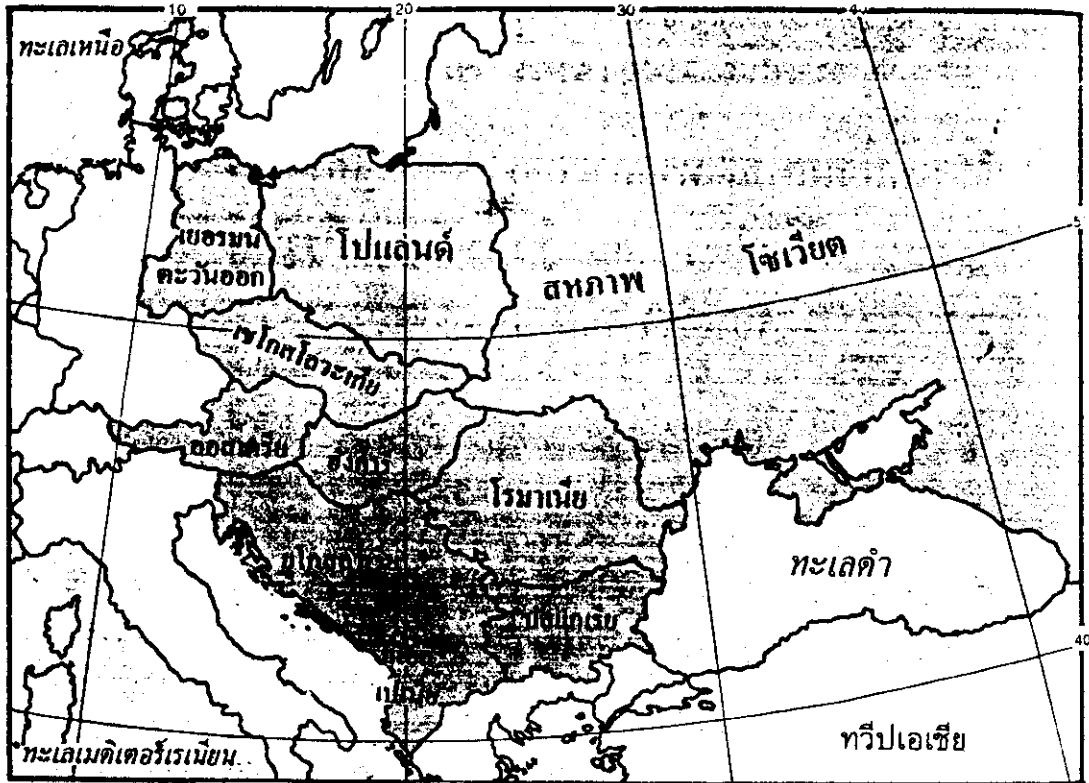
6. วันที่ 25 ธันวาคม ค.ศ. 1991 สาธารณรัฐโมลดาเวีย อาเซอร์ไบจานและอาร์เมเนียได้ประกาศเข้าร่วมในเครือรัฐเอกราช

เครือรัฐเอกราช เครือรัฐเอกราชไม่ใช่ประเทศ แต่เป็นพันธมิตรระหว่างรัฐเอกราชที่ต่างมีอธิปไตยเป็นของตนเอง การกำหนดนโยบายใด ๆ จะมาจากคณะกรรมการ 1 ฝ่ายคือประมุขแห่งรัฐ หรือประธานาธิบดี และหัวหน้าฝ่ายบริหารหรือนายกรัฐมนตรี จากรัฐสมาชิก

สาธารณรัฐที่มีได้เข้าร่วมอยู่ในเครือรัฐเอกราชคือ เอสโทเนีย แลตเวีย ลิทัวเนีย และจอร์เจีย

ความเปลี่ยนแปลงในกลุ่มประเทศภูมิภาคยุโรปตะวันออก

หลังจากสหภาพโซเวียตล่มสลายลงในปี ค.ศ. 1991 ประเทศที่สังกัดค่ายสังคมนิยมหรือค่ายคอมมิวนิสต์ หรือ ค่ายตะวันออก ได้เกิดมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเช่นกัน โดยพื้นฐานจะมีการเปลี่ยนจากระบบคอมมิวนิสต์เป็นระบบเสรีประชาธิปไตย และนอกจากนั้นยังเกิดความไม่สงบในหลายพื้นที่ของกลุ่มประเทศยุโรปตะวันออก อันเนื่องจากปัญหาชนส่วนน้อย ปัญหาเชื้อชาติ และปัญหาศาสนา ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้มีมาเป็นเวลานานหลายศตวรรษ เฉพาะในช่วงเวลาที่ประเทศเหล่านี้มีการปกครองระบอบคอมมิวนิสต์เท่านั้นที่เหตุการณ์ทุกอย่างดูสงบ แต่หลังจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ระบบคอมมิวนิสต์สลายลง ปัญหาทุกอย่างก็ปะทุขึ้น

แผนที่แสดงที่ตั้งของสหภาพโซเวียตและกลุ่มประเทศยุโรปตะวันออก

1. ยูโกสลาเวีย ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมยูโกสลาเวียมีชนหลายเชื้อชาติรวมอยู่ด้วยกัน โดยภาพรวมจะเป็นชาวสลาฟ แต่สลาฟก็แบ่งเป็นหลายสาขาหรือหลายเชื้อชาติเช่นกัน ซึ่งลักษณะเช่นนี้ก็จะเกิดขึ้นในประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคยุโรปตะวันออก ชนเชื้อชาติสำคัญในยูโกสลาเวีย คือ เซิร์บ สโลวัก สโลวีเนีย ศาสนาที่สำคัญคือ คริสต์ศาสนิกายตะวันออก คาทอลิก และศาสนาอิสลาม รัฐที่สำคัญและมีอิทธิพลมากที่สุด คือ รัฐเซอร์เบีย ซึ่งเป็นแผ่นดินเดิมของชาวเซิร์บ ปลายปี ค.ศ. 1990 เกิดความไม่สงบทางการเมืองขึ้นใน

ยูโกสลาเวียคือแคว้นโครเอเชียและสโลเวเนียได้ประกาศแยกตัวจากสาธารณรัฐ วันที่ 2 มกราคม ค.ศ. 1991 ประชาคมยุโรปหรืออีซี ได้ให้การรับรองความเป็นเอกราชของดินแดนทั้งสองแห่งนี้ เหตุการณ์นี้ถือได้ว่าเป็นบทเริ่มต้นของการล่มสลายของประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมยูโกสลาเวีย

เดือนเมษายน ค.ศ. 1991 รัฐเซอร์เบียได้ดำเนินการรวบรวมแคว้นต่าง ๆ ที่เหลืออยู่เข้าเป็นหนึ่งเดียวกัน แล้วได้เปลี่ยนชื่อประเทศเสียใหม่เป็น สหพันธ์สาธารณรัฐยูโกสลาเวีย อย่างไรก็ตาม ความไม่สงบภายในประเทศยังคงดำเนินอยู่ต่อมา กล่าวคือ กองกำลังของเซอร์เบียหรือที่เรียกว่า กองกำลังชาวเซิร์บ ได้เข้าโจมตีย่านที่อยู่อาศัยของประชาชนในเมืองบอสเนียและเฮอร์เซโกวีนา ทำให้คณะมนตรีความมั่นคงของสหประชาชาติได้ลงมติคว่ำบาตรแก่เซอร์เบียพร้อมทั้งส่งกองกำลังมาให้ความคุ้มครองแก่ชาวบอสเนียและเฮอร์เซโกวีนา ระยะเวลา ค.ศ. 1994 ได้มีการเจรจาเพื่อยุติการสู้รบจำนวนหลายครั้ง ตลอดจนมีการเจรจาเพื่อแบ่งเขตการปกครองระหว่างชนผู้นับถือศาสนาอิสลามกับชนผู้นับถือศาสนาคริสต์แต่ก็ยังคงหาข้อยุติที่ทุกฝ่ายพอใจไม่ได้

2. เชโกสโลวะเกีย ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเชโกสโลวะเกียเป็นประเทศใหม่ที่ได้รับการสถาปนาขึ้นเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง โดยรวมดินแดนของชาวเช็กและชาวสโลวักเข้าด้วยกัน ดังนั้นประชาชนของประเทศนี้เป็นชาวสลาฟ สองเชื้อชาติใหญ่คือเช็กและสโลวัก ชนเชื้อชาติอื่น ๆ เช่น สโลวีเนีย เยอรมัน จัดว่าเป็นชนส่วนน้อยและมีจำนวนไม่มากนัก ประชาชนส่วนใหญ่ นับถือศาสนาคริสต์นิกายตะวันออก

ชาวเช็กและสโลวักต่างมีความต้องการจะแยกตัวจากกัน ไม่ต้องการจะอยู่รวมกันเป็นประเทศเชโกสโลวะเกียดังที่เป็นอยู่ วันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1993 เชโกสโลวะเกียได้ประกาศแยกตัวออกเป็น 2 ประเทศ คือ ประเทศสาธารณรัฐเช็ก และประเทศสาธารณรัฐสโลวักซึ่งแต่ละประเทศต่างจะมีการจัดการปกครองของตนเอง โดยมีชนเชื้อชาติของตนเป็นผู้ปกครองประเทศ

3. โปแลนด์ ประเทศโปแลนด์เป็นประเทศเก่า ก่อตั้งเป็นประเทศตั้งแต่ปลายยุคกลางของยุโรปเมื่อประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 13 เมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบบคอมมิวนิสต์หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จึงได้เปลี่ยนชื่อประเทศเป็น สาธารณรัฐสังคมนิยมโปแลนด์ เมื่อสหภาพโซเวียตสลายตัว ค.ศ. 1991 โปแลนด์ได้เปลี่ยนมาใช้ระบบการเมืองประชาธิปไตยและมีระบบเศรษฐกิจเสรีนิยม ชื่อประเทศเปลี่ยนเป็นสาธารณรัฐโปแลนด์

ประชาชนโปแลนด์ส่วนใหญ่เป็นชาวสลาฟ สาขาโปลด์ โปแลนด์เป็นประเทศที่ไม่มีปัญหาเชื้อชาติ ประชากรส่วนใหญ่ นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก และโปรเตสแตนต์

4. **ฮังการี** ฮังการี เป็นประเทศเก่า มีประวัติศาสตร์ที่ยาวนานเช่นกัน ประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 16-19 เคยรวมอยู่เป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรออสเตรีย ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ฮังการีแยกตัวเป็นประเทศหนึ่งจากประเทศออสเตรีย หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้รับระบบการเมืองการปกครองคอมมิวนิสต์ และตกอยู่ภายใต้อิทธิพลและอำนาจของสหภาพโซเวียต เช่นเดียวกับกับประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคยุโรปตะวันออก ชื่อประเทศของฮังการีในยุคนั้นคือ ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมฮังการี ถึง ค.ศ. 1991 ฮังการีได้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง มีการเลือกตั้งตามวิถีทางประชาธิปไตย และได้เปลี่ยนระบบเศรษฐกิจมาเป็นแบบการตลาด หรือแบบเศรษฐกิจเสรี

ประชาชนของฮังการีเป็นชาวสลาฟสาขาเดียวกัน คือ ชาวฮังกาเรียนประเทศนี้จึงไม่มีปัญหาเรื่องเชื้อชาติ ภายหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียต ฮังการีเปลี่ยนเป็นประเทศเสรีประชาธิปไตย มีชื่อว่า ประเทศสาธารณรัฐฮังการี

5. **โรมาเนีย** โรมาเนียเป็นประเทศเก่าเช่นกัน ประชาชนส่วนใหญ่เป็นชาวโรมาเนีย เป็นอีกประเทศหนึ่งที่ไม่มีปัญหาเรื่องเชื้อชาติ ศาสนาที่สำคัญของประเทศนี้คือ ศาสนาคริสต์

ทางด้านการเมือง ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โรมาเนียเป็นประเทศที่ปกครองระบบคอมมิวนิสต์ จัดอยู่ในค่ายยุโรปตะวันออกหรือค่ายคอมมิวนิสต์ เป็นสายคอมมิวนิสต์ที่นิยมจีน เมื่อสหภาพโซเวียตล่มสลาย โรมาเนียก็ปรับระบบการเมืองการปกครองเป็นแบบประชาธิปไตยเช่นกัน

ระเบียบโลกเก่า-ระเบียบโลกใหม่

ระเบียบโลกเก่า ระเบียบโลกเก่าหมายถึงสภาพของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในยุคสงครามเย็น การจัดระเบียบโลกในสภาพการของสงครามเย็นนั้น ถือเอาอุดมการณ์เป็นพื้นฐาน โลกจึงถูกแบ่งออกเป็น 2 ค่าย คือ ค่ายทุนนิยม หรือค่ายตะวันตก ซึ่งมีสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศผู้นำ และค่ายสังคมนิยม หรือค่ายคอมมิวนิสต์ หรือค่ายตะวันออก ซึ่งมีสหภาพโซเวียตเป็นประเทศผู้นำ ทั้งสองค่ายจะมีการดำเนินนโยบายต่างประเทศลักษณะเผชิญหน้ากัน โดยจะเน้นดุลยภาพทางด้านกำลัง (Balance of Power) เป็นตัวชี้

ในบางช่วงเวลาของทศวรรษที่ 1960 ทศวรรษที่ 1970 และทศวรรษที่ 1980 การดำเนินนโยบายเผชิญหน้าของประเทศอภิมหาอำนาจทั้งสอง รวมถึงค่ายการเมือง จะมีความอ่อนตัวลง ทั้งนี้เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น กล่าวคือ จีนคอมมิวนิสต์แยกตัวเป็นอิสระจากอิทธิพลของสหภาพโซเวียต เกิดกลุ่มไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดหรือกลุ่มประเทศเป็นกลาง เกิดกลุ่มโอเปค (OPEC) มีการเจรจาลดกำลังรบ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม สภาพความสัมพันธ์

ระหว่างประเทศยังคงเหมือนเดิม โลกยังคงแบ่งเป็น 2 ค่าย และประเทศอภิมหาอำนาจยังคงดำเนินนโยบายต่างประเทศแข่งขันกัน

ระเบียบโลกใหม่ ระยะเวลาต่อของทศวรรษที่ 1980 - 1990 การเมืองระหว่างประเทศมีการปรับรูปแบบ กล่าวคือ มีการประชุมสุดยอด 34 ชาติว่าด้วยความมั่นคงและความร่วมมือในยุโรป (Conference of Security Cooperation in Europe : CSCE) และความตกลงในการลดกำลังรบปกติ (Conventional Forces in Europe : CFE) ที่กรุงปารีสประเทศฝรั่งเศสเมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน ค.ศ. 1990 และมีพิธีการลงนามของผู้นำ 22 ชาติจากองค์การนาโต้และวอร์ซอว่าด้วยการจำกัดจำนวนอาวุธภายในพื้นที่ครอบคลุมของสนธิสัญญา จึงเท่ากับว่าสงครามเย็นสิ้นสุดลง อย่างไรก็ตาม ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่เรียกว่า "ระเบียบโลกเก่า" สิ้นสภาพลงในปี ค.ศ. 1991 เมื่อเกิดการล่มสลายของสหภาพโซเวียต ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมสหภาพโซเวียตถูกแยกออกเป็นรัฐ ๆ และประเทศ "สหภาพโซเวียตประเทศผู้นำของค่ายคอมมิวนิสต์ก็เหลือเพียงชื่อที่เป็นอดีตเท่านั้น"

เนื่องจากช่วงของเวลานับจากการหมดยุคสงครามเย็นยังสั้น รูปลักษณะของ "ระเบียบโลกใหม่" จึงยังไม่ชัดเจน แต่ก็พอสรุปเป็นแนวทางได้ว่า การจัดระเบียบโลกใหม่ น่าจะเป็นสภาพของความสัมพันธะระหว่างประเทศ ของประเทศที่พัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนา และประเด็นสำคัญในความสัมพันธะระหว่างประเทศคงจะเป็นเรื่องทางเศรษฐกิจ การแข่งขันกันทางเศรษฐกิจจะมีบทบาทมากขึ้น แทนที่การแข่งขันทางด้านอาวุธยุทธศาสตร์

บรรณานุกรม

- การุณลักษณ์ พหลโยธิน. **กระบวนการกำหนดนโยบายต่างประเทศชาติมหาอำนาจ : สหภาพโซเวียต**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2530.
- เฉลิม อยู่เวียงชัย. **เหตุการณ์โลกร่วมสมัย**. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์, ไม่ปรากฏวันที่.
- เฉลิมชัย ผิวเรืองนนท์ และदनัย ทองใหญ่. **นโยบายต่างประเทศไทย**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2529.
- ชัยวัฒน์ ธีระพันธุ์. **ทฤษฎีไร้ระเบียบ**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2537.
- ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์. **การเมืองระหว่างประเทศ**. กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา, 2524.
- ชนาสฤกษ์ สตะเวทิน และคณะ. **การเมืองระหว่างประเทศ**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2532.
- มณีมัย รัตน์มณี. **ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2519.
- ประทุมพร วัชรเสถียร. **พฤติกรรมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของประเทศยุโรปตะวันออก : ปัญหาและการวิเคราะห์**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2527.
- “_____” **กลาสโนสต์-เปเรสตรอยก้า : กอร์บาซอฟปฏิรูป**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.
- วิวัฒน์ มุ่งการดี. **นโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกา**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.
- สุรชาติ บำรุงสุข. **ค.ศ. 2000 : ยุทธศาสตร์โลกหลังสงครามเย็น**. กรุงเทพฯ : มติชน, 2537.
- สมร นิตินันท์ประภาศ. **สหรัฐอเมริกาในโลกปัจจุบัน (ค.ศ. 1945-1980)**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2531.
- อัยยา โกมลกาญจน. **ประวัติศาสตร์ร่วมสมัย**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2532.
- Barton, J.H. and Weiler, L.D. (ed.) **International Arms Control : Issues and Agreements**. California : Standford University Press, 1976.
- Gaddis, J.L. **The United States and the End of the Cold War**. N.Y. : Oxford University Press, 1992.
- Hughes, H.S. **Contemporary Europe**. 2 ed. N.J. : Prentice - Hall, 1966.
- Willis, F.R. **Europe in the Global Age : 1939 to the Present**. N.Y. : Harper and Row, 1968.